

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ
СТУСА

СТЕПАНЮК ВЯЧЕСЛАВ ЛЕОНІДОВИЧ

Допускається до захисту:
завідувач кафедри міжнародних
економічних відносин, доктор
економічних наук, професор
_____ Марина САВЧЕНКО
« ____ » _____ 2024 р.

Роль іноземних інвестицій у розвитку сучасних країн світу

Спеціальність 292 Міжнародні економічні відносини
Освітньо-професійна програма «Міжнародний бізнес. Бізнес-переклад»

Кваліфікаційна (бакалаврська) робота

Науковий керівник:
Марина САВЧЕНКО, завідувач кафедри
міжнародних економічних відносин,
доктор екон. наук, професор

_____ підпис

Оцінка: _____ / _____ / _____
(бали / за шкалою ЄКТС / за національною шкалою)
Голова ЕК: _____
(підпис)

Вінниця – 2024

АНОТАЦІЯ

Степанюк В.Л. Роль іноземних інвестицій у розвитку сучасних країн світу. Спеціальність 292 Міжнародні економічні відносини. Освітня програма «Міжнародний бізнес. Бізнес-переклад». Донецький національний університет імені Василя Стуса. Вінниця, 2024.

У роботі розглянуто теоретичні засади іноземного інвестування. Проведено емпіричне дослідження іноземного інвестування в світовому господарстві та визначено проблеми залучення іноземних інвестицій в економіку України та шляхи їх вирішення.

Основними науковими результатами дослідження стали сформовані тенденції іноземного інвестування у світовій економіці, країнах ОЕСР та України та розроблені рекомендації щодо моделювання вхідного потоку ПІІ до України.

Ключові слова: іноземні інвестиції, ПІІ, іноземне інвестування, інвестиційні потоки, М&А.

57 с., 4 табл., 36 рис., бібліограф.: 62 найм.

ABSTRACT

Stepaniuk V.L. The role of foreign investments in the development of modern countries of the world. Specialty 292 International Economic Relations. Educational Program «International business. Business translation». Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, 2024.

The theoretical principles of foreign investment are considered in the work. An empirical study of foreign investment in the world economy was conducted, and the problems of attracting foreign investment to the economy of Ukraine and ways to solve them were determined.

The main scientific results of the study were the formed trends of foreign investment in the world economy, OECD countries and Ukraine, and developed recommendations for modeling the inflow of FDI to Ukraine.

Keywords: foreign investment, FDI, foreign investment, investment flows, M&A.

57 p., 4 tabl., 36 fig., bibliography: 62 items.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ	4
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТУВАННЯ	8
1.1 Економічний зміст іноземних інвестицій	8
1.2 Теоретичні концепції іноземного інвестування	13
1.3 Значення іноземних інвестицій для економічного розвитку країни	18
РОЗДІЛ 2 ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТУВАННЯ В СВІТОВОМУ ГОСПОДАРСТВІ	23
2.1 Сучасні тенденції світового руху капіталу в контексті глобалізації... 23	
2.2 Аналіз потоків іноземних інвестицій країн ОЕСР за інструментами.. 28	
2.3 Аналіз транскордонної інвестиційної діяльності за 2013-2023 рр. 33	
РОЗДІЛ 3 ПРОБЛЕМИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ	39
3.1 Тенденції, проблеми та перспективи залучення іноземних інвестицій в економіку України	39
3.2 Моделювання залежності прямих іноземних інвестицій від прогностичних маркерів розвитку економіки України в умовах повоєнної відбудови	46
ВИСНОВКИ.....	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	61
ДОДАТКИ	68

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ

G20 – Велика Двадцятка;

M&A – злиття та поглинання (Mergers and Acquisitions);

ВВП – валовий внутрішній продукт;

ЄБА – Європейська Бізнес Асоціація;

ОЕСР – Організація економічного співробітництва та розвитку;

ПІІ – прямі іноземні інвестиції;

ТЖЦТ – теорія життєвого циклу товару

ВСТУП

Актуальність теми. З початком глобалізації багато країн гостро потребують іноземних інвестицій через низькі внутрішні ресурси внаслідок недостатніх внутрішніх заощаджень. Альтернативним варіантом є кредити, однак країни, що розвиваються, продемонстрували свою неефективність щодо виконання своїх зобов'язань перед кредиторами.

Отже, у світлі зростаючих показників заборгованості, доступними джерелами фінансування залишаються іноземні інвестиції паралельно зі стимулюванням національних інвесторів. Іноземні інвестиції вважаються наріжним каменем, який впливає на економічний розвиток країни. Крім того, неборгова природа такого фінансового потоку впливає на всі ключові аспекти економіки, як-от обмін валют, розвиток робочої сили, приплив капіталу тощо.

Залучення іноземних інвестицій має велике значення для будь-якої економіки, а особливо для економіки України, тому дослідженням проблеми іноземного інвестування та створення привабливого інвестиційного середовища приділено значну увагу в науковій літературі. До наукового доробку з проблем іноземного інвестування можна віднести наукові праці таких вітчизняних та зарубіжних науковців: Дж. Даннінга, Г. Райтера, Р. Вернона, Х. Шермана, Д. Шнайдера, П. Каймбаха, О.В. Коляди, О.Г. Михайленко, Г.М. Мережко, Т.І. Олешко, В.А. Сааджан, Я. О. Довгенко та інших.

Однак, динамічність світової економіки вимагає детального аналізу ролі іноземних інвестицій для країн світу у сучасних умовах, що і обумовлює актуальність теми кваліфікаційної бакалаврської роботи.

Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних засад, визначення загальносвітових тенденцій іноземного інвестування й окреслення перспектив залучення іноземних інвестицій в економіку України.

Для досягнення мети були поставлені та вирішені такі **завдання**:

- розкрити економічний зміст іноземних інвестицій;

- дослідити теоретичні концепції іноземного інвестування;
- обґрунтувати значення іноземних інвестицій для економічного розвитку країни;
- визначити тенденції світового руху капіталу в контексті глобалізації;
- здійснити аналіз потоків іноземних інвестицій країн ОЕСР за інструментами;
- проаналізувати транскордонну інвестиційну діяльність;
- дослідити тенденції, проблеми та перспективи залучення іноземних інвестицій в економіку України;
- обґрунтувати моделювання залежності прямих іноземних інвестицій від прогностичних маркерів розвитку економіки України в умовах повоєнної відбудови.

Об'єктом дослідження є процес залучення іноземних інвестицій у світову економіку.

Предметом дослідження є теоретичні, науково-методичні та прикладні аспекти залучення іноземних інвестицій в національні економіки країн світу.

Теоретико-методологічною базою кваліфікаційної роботи є наукові розробки вітчизняних та зарубіжних вчених щодо дослідження питань іноземного інвестування.

Інформаційною базою дослідження стали законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти щодо регулювання іноземних інвестицій в Україні, статистичні матеріали НБУ, Державної служби статистики України, матеріали й щорічні звіти міжнародних організацій: Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД), Міжнародного валютного фонду (МВФ), Світового банку (СБ), Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР).

В процесі проведення дослідження використовувались **методи**: аналізу і синтезу, наукової абстракції, класифікації та системного підходу, що дозволили уточнити економічну суть «іноземних інвестицій». Використано методи логічного узагальнення для забезпечення послідовності дослідження. Вирішено окремі завдання за використанням наступних методів: статичний

аналіз, спостереження та графічне зображення даних – для визначення світових тенденцій руху капіталу, сучасного стану іноземного інвестування в країнах ОЕСР та Україні; кореляційно-регресійного аналізу – для оцінки впливу показників на ПІІ в Україну.

Теоретичне та практичне значення мають запропоновані авторське визначення дефініції «іноземні інвестиції» як економічної категорії, рекомендації щодо моделювання та прогнозування ПІІ в Україну.

Наукові результати дослідження полягають у такому:

1. Сформовано авторське визначення іноземних інвестицій як економічної категорії
2. Обґрунтовано світові тенденції руху капіталу, сучасний стан іноземного інвестування в країнах ОЕСР та Україні.
3. Розроблено рекомендації щодо моделювання залежності прямих іноземних інвестицій від прогностичних маркерів розвитку економіки України в умовах повоєнної відбудови.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки, викладені у кваліфікаційній роботі апробовані на XXIV Всеукраїнській науковій конференції студентів та молодих вчених «Проблеми розвитку соціально-економічних систем в національній та глобальній економіці» (18 квітня 2024 р., м. Вінниця) та викладені у науковій статті у фаховому виданні України.

Окремі результати кваліфікаційної (бакалаврської) роботи були висвітлені у науковій статті:

Савченко М.В., Степанюк В.Л. Тенденції, проблеми та перспективи залучення іноземних інвестицій в економіку України. *Актуальні проблеми економіки*. 2024. № 6 (276). URL: <https://eco-science.net/>

Кваліфікаційна бакалаврська робота складається зі вступу, трьох розділів, додатків, списку використаних джерел із 62 найменувань. Загальний обсяг роботи становить 57 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТУВАННЯ

1.1 Економічний зміст іноземних інвестицій

Термін «інвестиції» походить від латинського слова «invest», що означає вкладення коштів. У більш широкій трактовці інвестиції являють собою вкладення капіталу з метою подальшого його збільшення [1]. Слід відмітити, що у контексті міжнародних економічних відносин виділяють три категорії: міжнародні інвестиції, іноземні інвестиції та зарубіжні інвестиції (рис. 1.1).

Рисунок 1.1 – Взаємозв'язок між категоріями «міжнародні інвестиції», «іноземні інвестиції» та «зарубіжні інвестиції»

Джерело: складено автором

Іноді ці категорії використовуються як синоніми, але між ними є деякі ключові відмінності. Так, *міжнародні інвестиції* – це інвестиції, які здійснюються через кордон, тобто між двома або більше країнами. Ці інвестиції можуть бути прямими або портфельними.

Іноземні інвестиції – це інвестиції, які здійснюються нерезидентом однієї країни в активи, розташовані в цій країні. Ці інвестиції також можуть бути прямими або портфельними.

Зарубіжні інвестиції – це інвестиції, які здійснюються резидентом однієї країни в активи, розташовані в іншій країні. Ці інвестиції також можуть бути прямими або портфельними.

Результати порівняння категорій наведені в табл. 1.1.

Таблиця 1.1 – Ключові відмінності між міжнародними, іноземними та зарубіжними інвестиціями

Характеристики	Міжнародні інвестиції	Іноземні інвестиції	Зарубіжні інвестиції
Сфера	Перетинає кордони двох або більше країн	Здійснюються в межах однієї країни	Здійснюються резидентом однієї країни в іншій країні
Інвестор	Резидент іншої країни	Нерезидент однієї країни	Резидент однієї країни
Країна розміщення інвестицій	Різні країни	Ця країна	Інша країна

Джерело: складено автором

У науковій літературі виділяється плуралізм думок щодо визначення дефініції «іноземні інвестиції» (рис. 1.2).

Рисунок 1.2 – Наукові підходи до визначення «іноземні інвестиції»

Джерело: складено автором

Важливо зазначити, що всі ці визначення доповнюють один одного і дають цілісне уявлення про сутність іноземних інвестицій, ключові характеристики яких наведені на рис. 1.3.

Отже, іноземні інвестиції – це вкладення капіталу іноземного

походження. Слід відмітити наявність різних наукових підходів до трактування «іноземні інвестиції» (табл. А.1 Додатку А).

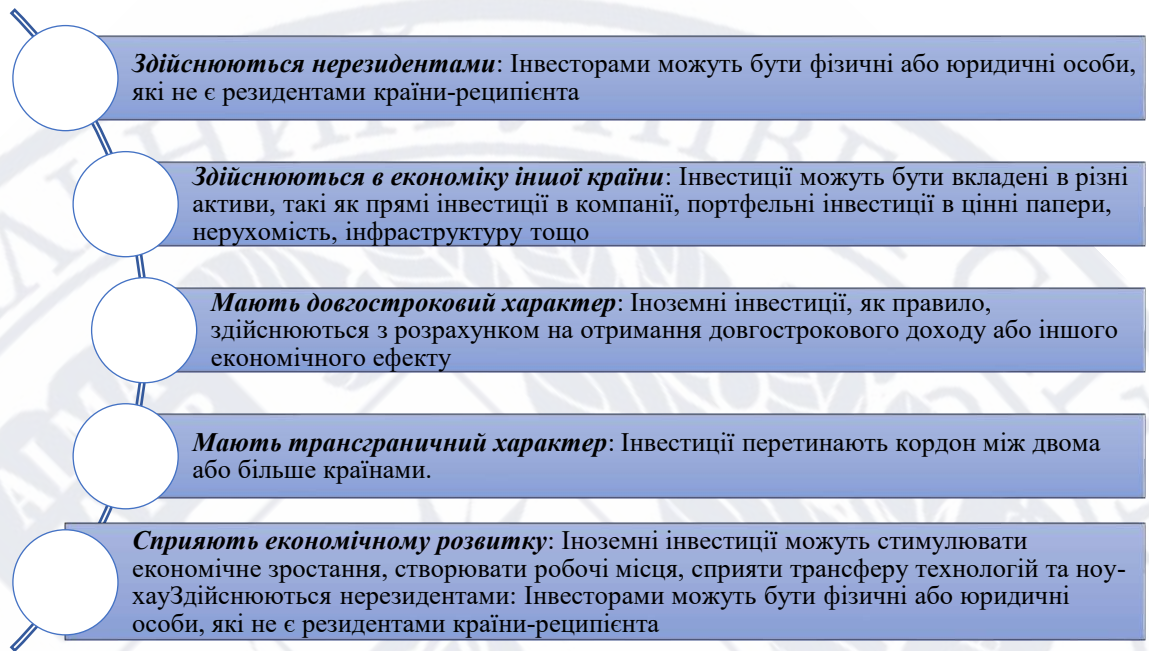

Рисунок 1.3 – Ключові характеристики іноземних інвестицій

Джерело: складено автором

Узагальнюючи наведені у табл. А.1 трактування поняття «іноземні інвестиції», сформуємо наступне визначення досліджуваної категорії як економічної категорії. **Іноземні інвестиції** – це сукупність економічних відносин довготермінового характеру, що виникають між інвестором-нерезидентом та країною-реципієнтом у передбачених законом формах з метою отримання економічного ефекту, та забезпечені державними гарантіями захисту.

Згідно зі ст. 2 Закону України «Про режим іноземного інвестування» [2] іноземні інвестиції можуть здійснюватися у вигляді:

іноземної валюти, що визнається конвертованою Національним банком України;

валюти України – відповідно до законодавства України;

будь-якого рухомого і нерухомого майна та пов'язаних з ним майнових прав;

акцій, облігацій, інших цінних паперів, а також корпоративних прав (прав власності на частку (пай) у статутному капіталі юридичної особи, створеної відповідно до законодавства України або законодавства інших країн), виражених у конвертованій валюті;

грошових вимог та права на вимоги виконання договірних зобов'язань; прав інтелектуальної власності, вартість яких в іноземній валюті підтверджена згідно із законами (процедурами) країни інвестора або міжнародними торговельними звичаями, а також підтверджена експертною оцінкою в Україні, включаючи легалізовані на території України авторські права, права на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, знаки для товарів і послуг, ноу-хау тощо;

прав на здійснення господарської діяльності, включаючи права на користування надрами та використання природних ресурсів, наданих відповідно до законодавства або договорів, вартість яких у конвертованій валюті підтверджена згідно з законами (процедурами) країни інвестора або міжнародними торговельними звичаями;

інших цінностей відповідно до законодавства України.

На основі дослідження літературних джерел, а також розуміння багатоаспектності переліку ознак класифікації іноземних інвестицій М.І. Бирка [3] виділила три підходи щодо класифікації іноземних інвестицій: статистичний; якісний підхід до оцінки інвестиційної діяльності іноземного інвестора та якісний підхід до оцінки результативності залучених прямих іноземних інвестицій на підприємствах в країні-реципієнті (рис. А.1 Додатку А).

Іноземні інвестиції можуть мати різні форми та методи залежно від характеру інвестицій та цілей інвестора. Основні форми іноземних інвестицій представлені на рис. 1.4.

Отже, іноземні інвестиції дійсно є складним, багатогранним та динамічним явищем у сучасній міжнародній економіці та підприємництві.

ФОРМИ	ХАРАКТЕРИСТИКА	ОСОБЛИВОСТІ ФОРМИ
1 Інвестиції з нуля	іноземний інвестор засновує абсолютно нове підприємство в приймаючій країні	✓ передбачає будівництво нових об'єктів, придбання землі та налагодження діяльності з нуля; ✓ здійснюються в таких секторах, як виробництво, послуги та розвиток інфраструктури
2 Злиття та поглинання (M&A)	придбання іноземним інвестором існуючої місцевої компанії в країні перебування	✓ передбачає купівлю контрольного пакету акцій або всього бізнесу; ✓ полегшує вихід на ринок; ✓ доступ до клієнтської бази, мереж розподілу та прав інтелектуальної власності
3 Спільні підприємства	іноземний інвестор створює партнерство з місцевою компанією або інвестором для створення нового суб'єкта	✓ дозволяє поєднувати місцеві знання та розуміння ринку з технологіями іноземних партнерів, управлінськими навичками та доступом до глобальних ринків
4 Стратегічні альянси	співпрацю між іноземними та місцевими компаніями для досягнення певного проекту чи досягнення мети	✓ на відміну від спільних підприємств, стратегічні альянси часто менш формальні і не призводять до утворення юридичної особи; ✓ можуть бути у формі угод про передачу технологій, партнерства в галузі досліджень і розробок або співпраці в маркетингу та дистрибуції
5 Транскордонні злиття	злиття двох або більше компаній з різних країн для створення єдиної нової організації	✓ дозволяє компаніям об'єднувати ресурси, об'єднувати сильні сторони ринку та досягати економії за рахунок масштабу та обсягу; ✓ здійснюються для розширення охоплення ринку, отримання конкурентних переваг або доступу до додаткових можливостей
6 Спеціальні економічні зони (СЕЗ)	території з преференційною політикою та стимулами для залучення іноземних інвестицій	✓ СЕЗ пропонують податкові пільги, спрощене регулювання, підтримку інфраструктури та доступу до кваліфікованої робочої сили; ✓ переваги сприятливого інвестиційного клімату
7 Приватизація	передача державних підприємств приватним інвесторам, у тому числі іноземним	✓ продаж державних активів, щоб залучити іноземні інвестиції, підвищити ефективність галузей, які раніше були під контролем держави; ✓ можуть включати публічну пропозицію, аукціон або договірний продаж
8 Портфельні інвестиції	передбачають придбання акцій, облігацій або інших фінансових активів в іноземних компаніях	✓ можуть сприяти потокам капіталу та розвитку фінансового ринку в приймаючих країнах

Рисунок 1.4 – Основні форми іноземних інвестицій

Джерело: складено автором

Зростаюча глобалізація та транснаціоналізація економічної системи роблять розуміння та класифікацію іноземних інвестицій ще більш важливими, що дає змогу: пізнати сутність іноземних інвестицій та їхню роль у світовій економіці, використовувати відповідні знання для формування ефективної системи залучення іноземних інвестицій на підприємства та обґрунтувати управлінські рішення щодо співпраці з іноземними інвесторами.

1.2 Теоретичні концепції іноземного інвестування

Історично, науковців цікавили поняття інвестицій, капіталу, їх рух, накопичення, роль та сутність. Основні положення економічних вчених різних шкіл та напрямків відносно категорії «іноземні інвестиції» систематизовано на рис. 1.5.

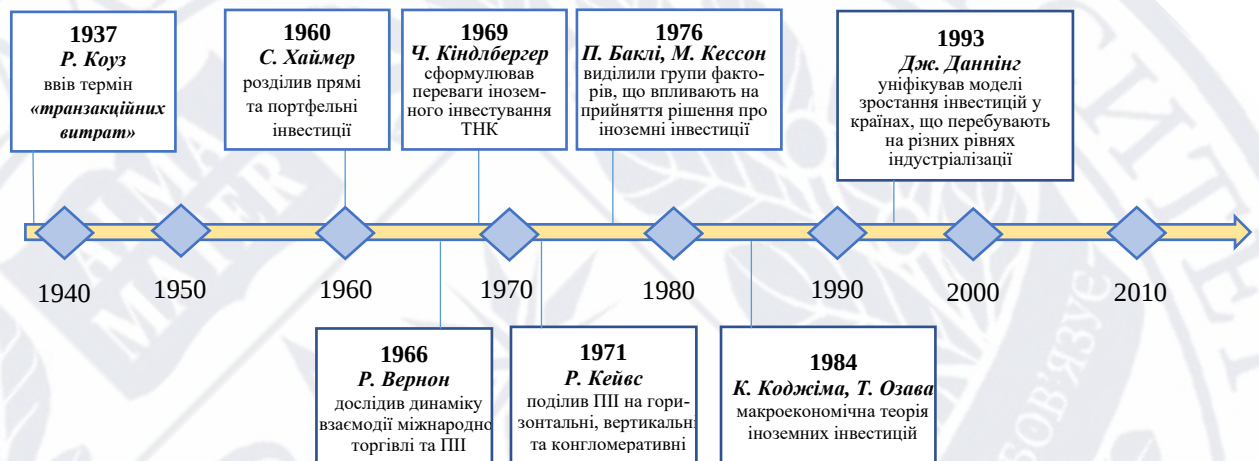

Рисунок 1.5 – Часові інтервали та основні теорії іноземного інвестування

Джерело: побудовано автором на основі [4-7]

З рис. 1.5 видно, що підвалини іноземного інвестування заклали у своїх працях П. Баклі, М. Кассон [4], Дж. Даннінг [5], С. Хаймер [31], Ч. Кіндлбергер, Р. Кейвс [6]. Більшість теорій та парадигм іноземних інвестицій розширюють і синтезують знання, отримані науковцями ранніх періодів. Проте через складність, багатогранність та динамічність об'єкту дослідження з'являються і нові теорії, що дозволяють наблизитись до його всеохоплюючого розуміння.

Слід відмітити, що за результатами узагальнення, можна виділити два підходи щодо іноземного інвестування:

мікроекономічний підхід зосереджується на дослідженні механізмів мотивації іноземних інвесторів щодо інвестування через національні кордони та їх впливу на ефективність функціонування підприємства, на економіку країни походження капіталу і приймаючої країни;

макроекономічний підхід розглядає іноземні інвестиції як конкретну

форму потоку капіталу через державні кордони, з країни походження капіталу до приймаючої країни, що відображається у платіжному балансі країн. Прихильники підходу досліджують потоки та активи капіталу, доходи для країни, отримані внаслідок іноземних інвестицій, їх взаємозв'язок з міжнародною торгівлею, валютними курсами тощо.

Слід відмітити, що у часовому континуумі практика міжнародного інвестування випереджала теорію, проте еволюція теоретичних положень почали складати науковий наробок теоретичного базису генезису теорій з іноземних інвестицій, що наведено у таблиці А.2 Додатку А [8].

Перші спроби щодо емпіричного визначення закономірностей первинного накопичення капіталу, виділення сфери обігу як вирішального чинника накопичення завдяки прибутковості інвестицій, були зроблені представниками однієї з ранніх економічних теорій – меркантилізму. Ранні меркантилісти відмічали про більшу прибутковість капіталовкладень у виробничу галузь ніж у галузь торгівлі. Пізні меркантилісти вбачали у грошах засіб інвестування та руху капіталу.

Т. Ман, Д. Юм, Дж. Ло, Ж Кольбер вважали іноземні інвестиції джерелом зростання обсягів інвестицій у країні та визнавали необхідність державного регулювання інвестиційних процесів.

Фізіократи (Ф. Кенне, А. Тюрго, В. Мірабо), сповідуючи «владу землі», відмічали у своїх працях виключно матеріальний характер капіталовкладень, джерелом формування яких було сільське господарство. Причому фізіократи ототожнювали інвестиції з засобами виробництва та прибутком. Так, Ф. Кене відмічав, що інвестиціями є засоби виробництва, які можна придбати за гроші. А. Тюрго вважав, що капіталовкладення – вже частина накопиченої цінності, котра створює нову.

Представники класичної теорії міжнародної торгівлі, А.Сміт, Д. Рікардо, В. Петті та П. Буагільбер, відмічали, що основою нагромадження та інвестицій є різниця між ціною і вартістю; джерелом інвестицій є прибуток – дохід від виробництва, а не зовнішньої торгівлі. Стрижнева ідея інвестиційної доктрини

А. Сміта – інвестиції є результатом заощадження.

У висновках Д. Рікардо інвестиції – це частина накопичень, яка йде на розширення виробничої бази, зростання робочих місць, що призводить до зростання прибутку. Джерелом інвестицій вважав саме прибуток, проте відкидав кредит як вид капіталовкладення.

З кінця 50-тих рр. ХХ ст. економісти-неокласики (Е. Хекшер, Б. Олін, Р. Нурксе, К. Іверсен) інтегрували міжнародний рух факторів виробництва, зокрема капіталу, в теорію міжнародної торгівлі [9].

Основні положення інвестиційної доктрини марксизму полягають у наступному:

- інвестиції не є функцією від норми прибутку;

- капітал – суспільне виробниче відношення та засіб експлуатації найманих працівників, заощадження якого з метою реінвестицій;

- обсяги інвестицій залежать від розмірів прибутку; інновації – засіб, що сприяє дії основного мотиву інвестування;

- інвестиції не залежать від ставки відсотка, яка дорівнює нормі прибутку на капітал;

- джерелом формування інвестицій є додана вартість, яка створюється завдяки зусиллям найманих працівників виробничої галузі;

- прибуток – основний регулятор інвестиційних потоків; експорт капіталу пояснюється надлишком інвестицій у країні [8].

Неокласики довели необмеженість інвестиційних переваг країни факторами виробництва. Зокрема, Л. Вальрас сформулював правило переливання інвестиційного капіталу з однієї країни в іншу, що визнавало рух капіталу у якості компенсації дисбалансу у торгівлі товарами. А. Маршал проблему інвестування розглядав у контексті співвідношення ціни і корисності. Заощадження визначають пропозицію інвестицій і знижують їх ціну.

З кінця 50-тих рр. ХХ ст. економісти-неокласики (Е. Гекшер, Б. Олін, Р. Нурксе, К. Іверсен) інтегрували міжнародний рух факторів виробництва, зокрема капіталу, в теорію міжнародної торгівлі [9].

Основними завданнями своїх досліджень Дж. Кейнс і його послідовники (Е. Хансен, Р. Харрод, Дж. Хікс, Е. Домара, П. Самуельсон, Ф. Перу та ін.) проголосили підтримку ефективного попиту і повної зайнятості. Дж. Кейнс розглядав інвестиції як поточний приріст цінності капітального майна в результаті виробничої діяльності в певний період.

Важливі недоліки неокласичної теорії торгівлі і фінансової теорії портфелю виявив С. Хаймер, який вперше здійснив чітке розмежування портфельних та прямих іноземних інвестицій. Для С. Хаймера іноземні інвестиції являються більшою мірою стратегічним рішенням на рівні підприємства, аніж фінансовим рішенням ринку капіталу. В подальшому теорія була доповнена Ч. Кіндлбергом (1969), і стала відомою, як парадигма Хаймер-Кіндлбергера.

Теорія життєвого циклу товару (ТЖЦТ) Р. Вернона описує послідовні стадії розвитку товару на світовому ринку та пояснює причини міжнародного інвестування та особливості руху прямих інвестицій, як ці стадії впливають на географію іноземних інвестицій. Кожна фаза життєвого циклу товару пов'язана з певним етапом його міжнародного обміну. На певних стадіях життєвого циклу товарів виникають потоки прямих інвестицій в організацію їхнього зарубіжного виробництва.

Наступним етапом розвитку теоретичної думки у сфері прямих іноземних інвестицій стала теорія інтерналізації, засновниками якої були П. Баклі, М. Кессон, Р. Коуза, Р. Кейвз. Прихильники цієї теорії вважали, що основною метою іноземних інвестицій є зниження трансакційних витрат.

П. Баклі та М. Кессон вважали, що рішення про іноземні інвестиції залежать від збалансованості таких груп факторів [4, с. 88]:

- 1) **фактори, специфічні для галузі** (характер продукту, структура ринку, масштаби виробництва);
- 2) **фактори, специфічні для регіону** (розмір регіону, рівень розвитку інфраструктури, культурні особливості та традиції);
- 3) **фактори, специфічні для держави** (політичні фактори, податкове та

фінансове законодавство тощо)

4) *фактори, специфічні для підприємства* (управлінський та виробничий досвід).

Теорія інтерналізації стверджує, що фірми здійснюють іноземні інвестиції, щоб скористатися перевагами ефекту масштабу, технології, управлінського ноу-хау, державних та ринкових обмежень, і що основною мотивацією для зростання міжнародного руху капіталу є мінімізація трансакційних витрат.

Я. Даннінг вважав теорію інтерналізації особливо важливою і пізніше використовував її в еклектичній парадигмі, але зазначав, що вона може лише частково пояснити потоки іноземні інвестиції [5].

Провідні макроекономічні дослідження іноземних інвестицій були проведені К. Коджіма та Т. Озава [8], аналіз яких вийшов за межі мікрорівня фірми та ринкової структури. Недоліки мікроекономічного підходу К. Коджіма та Т. Озави вбачали в його фрагментарності та секторальності, що залишало поза увагою порівняльні переваги країни. Макроекономічна модель прямих іноземних інвестицій Коджіма-Озави поєднує як змінні мікрорівня, так і макрорівня. К. Коджіма розглядає іноземні інвестиції як засіб передачі капіталу, технологій та управлінського потенціалу від країни-донора до країни-реципієнта і поділяє їх на дві групи: торговельно-орієнтовані та антиторговельно-орієнтовані.

Еклектична парадигма Дж. Даннінга є найпоширенішим концептуальним підходом для пояснення прямих іноземних інвестицій та діяльності БНК, що отримала подальший розвиток у працях інших авторів, які намагалися пояснити різні аспекти здійснення прямих іноземних інвестицій: концепція «знання – капітал» В. Ізієра, Е. Гелпмена [10, с. 126]; матриця рішень в процесі інтернаціоналізації підприємства Й. Штейна [11, с. 30].

Отже, теорії іноземного інвестування відображають основний «пучок» мотивів поведінки інвесторів на світовому ринку, що дозволяє визначити ступінь і форми впливу іноземних інвестицій на механізми економічного розвитку різних країн.

1.3 Значення іноземних інвестицій для економічного розвитку країни

Роль іноземних інвестицій залишається важливою в мінливій динаміці світової економіки та міжнародних відносин. В умовах посилення глобалізації іноземні інвестиції стають важливим чинником економічного зростання для багатьох країн.

Як складова світової економіки, міжнародні інвестиції залежать від різноманітних факторів, які визначають їхню привабливість та ризики для потенційних інвесторів. Фактори, що впливають на інвестиційні рішення, можна розділити на ті, що впливають на внутрішні інвестиції, і ті, що впливають на зовнішні інвестиції. Іншими словами, це фактори експорту та імпорту капіталу та фактори імпорту капіталу.

Значення іноземних інвестицій є багатограним і включає економічні, соціальні та політичні наслідки (рис. 1.6).

На додаток до переваг, виділених на рис. 1.6, зазначають і такі переваги як:

1) передача технологій, зокрема у формі нових видів капітальних вкладень, чого неможливо досягти шляхом фінансових інвестицій чи торгівлі товарами та послугами. ПІІ можуть також сприяти конкуренції на внутрішньому ринку ресурсів;

2) підвищення кваліфікації працівників під час роботи нових підприємств, заснованих на ПІІ, що сприяє розвитку людського капіталу в країні перебування;

3) поповнення бюджету країни внаслідок сплати корпоративного податку на отриманий прибуток [12].

Незважаючи на вагомі теоретичні аргументи на користь переваг вільних потоків капіталу, загальноприйнятою думкою є те, що багато потоків приватного капіталу створюють компенсаційні ризики.

Деякі науковці вважають міжнародні боргові потоки, особливо короткострокові «поганим холестериним», а ПІІ «хорошим холестериним», оскільки вони «заблоковані і не можуть так легко піти за перших ознак неприємностей».

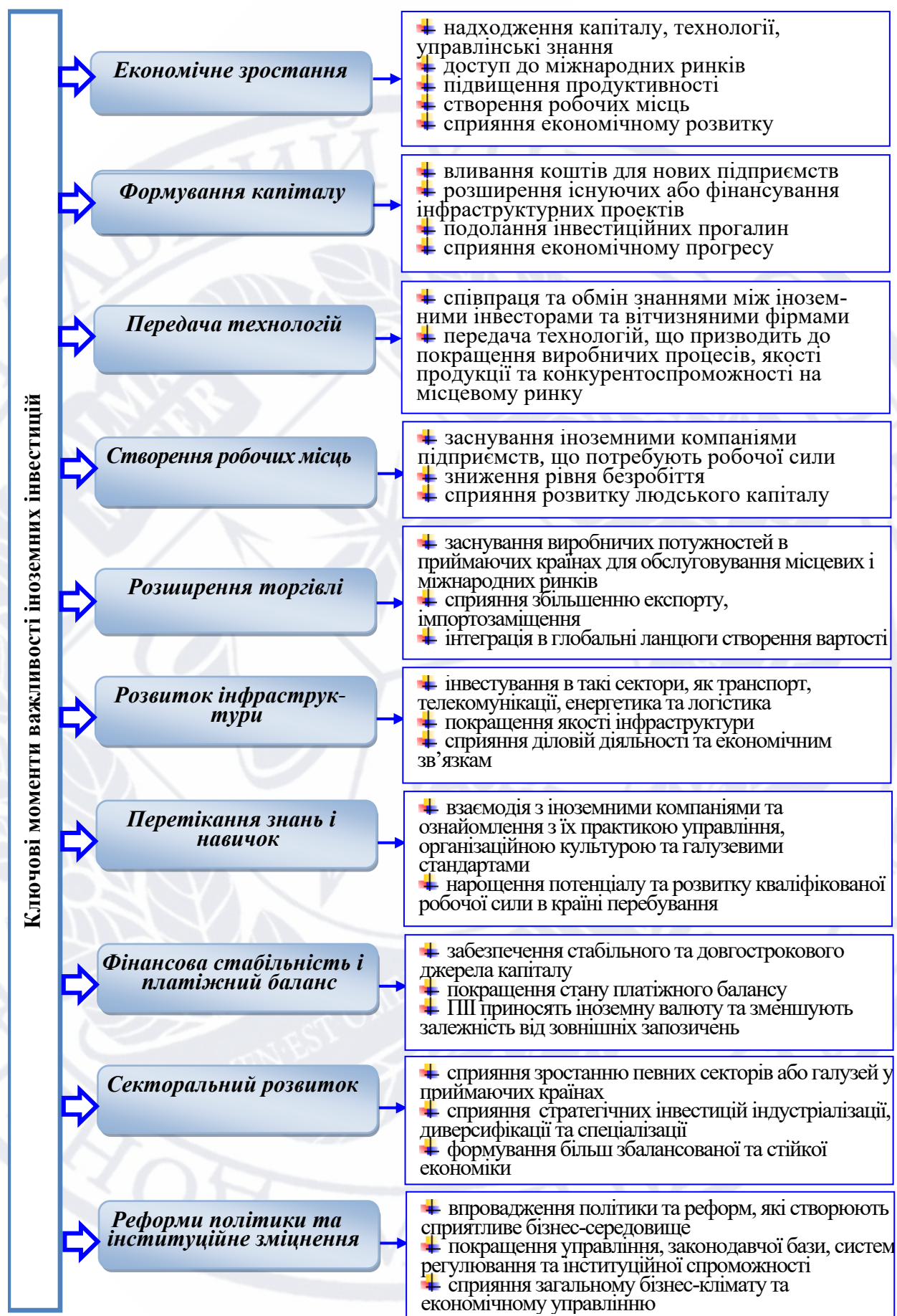

Рисунок 1.6 – Наслідки іноземних інвестицій

На відміну від короткострокового боргу, прямі інвестиції в країні негайно перераховуються у разі кризи [13].

Проте існує думка, що країни, що розвиваються, повинні бути обережними щодо надто некритичного ставлення до переваг ПІІ [13], бо однією вражаючою особливістю потоків ПІІ полягає в тому, що їхня частка в загальному припливі є вищою в країнах з більшим ризиком, причому ризик вимірюється або кредитним рейтингом країни за суверенним (урядовим) боргом, або іншими показниками ризику країни.

Це пояснюється, по-перше, зацікавленістю іноземних інвесторів у національних економіках з відсутніми або неефективними ринками, а, по-друге, «країни, які намагаються розширити свій доступ до міжнародних ринків капіталу, повинні зосередитися на розробці надійних механізмів примусу замість того, щоб намагатися отримати більше ПІІ» [13].

Незважаючи на те, що прямі іноземні інвестиції (ПІІ) можуть принести численні переваги, вони також пов'язані з потенційними недоліками (рис. 1.7).

Отже, для приймаючих країн іноземні інвестиції можуть нести і недоліки. Це і *залежність від іноземних інвесторів та втрата суверенітету*, що може призвести до вразливості, якщо інвестори вирішать вилучити свої інвестиції або якщо економічні умови в країні інвестора погіршаться.

Репатріація прибутків може призвести до витоку фінансових ресурсів із приймаючої країни, потенційно вплинувши на її платіжний баланс і валютні резерви.

Економічний витік відбуватися через репатріацію прибутків, виплату роялті та зборів іноземним материнським компаніям або імпорту товарів і послуг із країни походження інвестора, що зменшує ефект економічного мультиплікатора та може перешкоджати розвитку місцевої промисловості.

Іноземні інвестори можуть мати доступ до передових технологій, ефекту масштабу та більших фінансових ресурсів, що може створити не вигідне конкурентне становище для місцевих *фірм*.

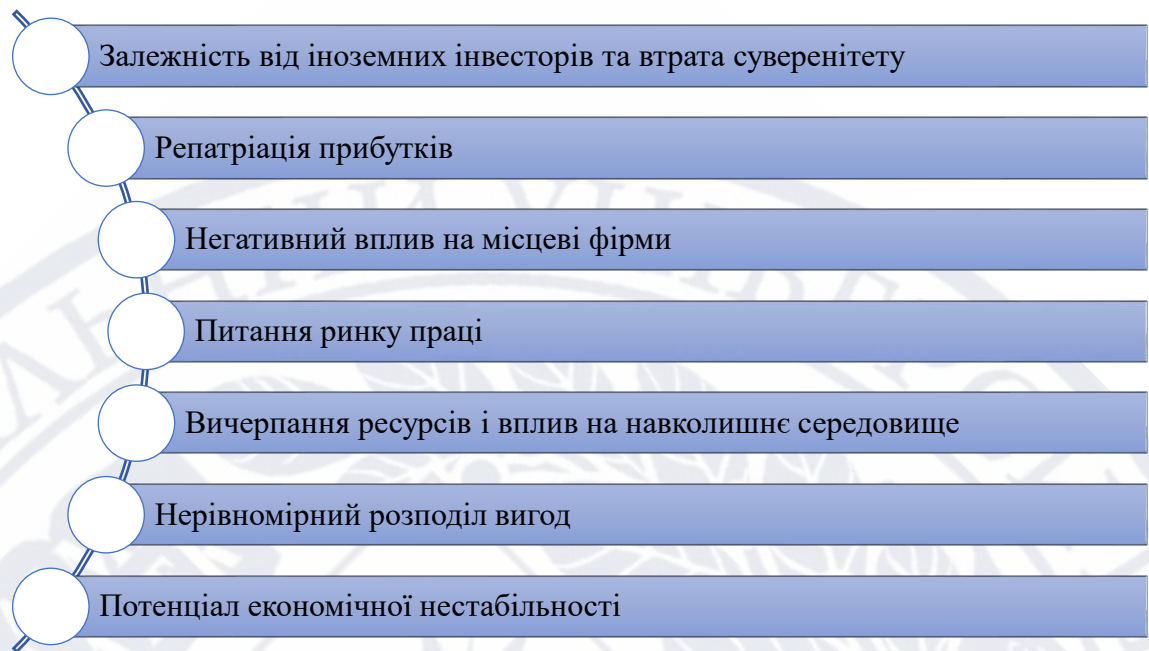

Рисунок 1.7 – Потенційні недоліки іноземних інвестицій

Джерело: побудовано автором

ПІІ хоча створюють можливості для працевлаштування, але одночасно можуть призвести до викривлень на ринку праці через заповнення створених робочих місць власною робочою силою або іноземними працівниками.

Певні проекти ПІІ, особливо в видобувних галузях, можуть призвести до виснаження природних ресурсів і погіршення стану навколишнього середовища.

ПІІ не завжди можуть призвести до справедливого розподілу вигод у приймаючій країні. Переваги можуть бути зосереджені в окремих регіонах або секторах, посилюючи регіональні відмінності та нерівність у доходах. Унедолені групи або маргіналізовані громади можуть не отримувати однакової користі від ПІІ, що призводить до соціальної напруги та нерівності.

Швидкий приплив і відтік ПІІ може сприяти економічній нестабільності в приймаючих країнах. Раптове відкликання іноземних інвестицій або нестабільність на світових фінансових ринках може вплинути на обмінні курси, процентні ставки та загальну макроекономічну стабільність. Приймаючі країни повинні ретельно керувати потоками ПІІ та розробляти політику для пом'якшення потенційних ризиків.

Висновки до розділу 1

Дослідивши теоретичні засади іноземного інвестування зроблено такі висновки.

Іноземні інвестиції дійсно є складним, багатогранним та динамічним явищем у сучасній міжнародній економіці та підприємництві. Узагальнюючи наукові підходи до трактування поняття «іноземні інвестиції», сформовано визначення досліджуваного терміну як економічної категорії як сукупності економічних відносин довготермінового характеру, що виникають між інвестором-нерезидентом та країною-реципієнтом у передбачених законом формах з метою отримання економічного ефекту, та забезпечені державними гарантіями захисту.

Зростаюча глобалізація та транснаціоналізація економічної системи роблять розуміння та класифікацію іноземних інвестицій ще більш важливими, що дає змогу: пізнати сутність іноземних інвестицій та їхню роль у світовій економіці, використовувати відповідні знання для формування ефективної системи залучення іноземних інвестицій на підприємства та обґрунтувати управлінські рішення щодо співпраці з іноземними інвесторами.

Іноземні інвестиції можуть мати різні форми та методи залежно від характеру інвестицій та цілей інвестора.

Теорії іноземного інвестування відображають основний «пучок» мотивів поведінки інвесторів на світовому ринку, що дозволяє визначити ступінь і форми впливу іноземних інвестицій на механізми економічного розвитку різних країн.

Роль іноземних інвестицій залишається важливою в мінливій динаміці світової економіки та міжнародних відносин. В умовах посилення глобалізації іноземні інвестиції стають важливим чинником економічного зростання для багатьох країн.

РОЗДІЛ 2

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТИВАННЯ В
СВІТОВОМУ ГОСПОДАРСТВІ2.1 Сучасні тенденції світового руху капіталу в контексті
глобалізації

Глобальне середовище для міжнародного бізнесу та транскордонних інвестицій залишається складним і у 2023 р. Хоча економічні перешкоди, які сформували інвестиційні тенденції у 2022 р., дещо вщухли, але не зникли. Ціни на товари, які різко зросли під час війни в Україні, знизилися, але війна триває, а геополітична напруженість все ще висока. Останні потрясіння у фінансовому секторі в деяких розвинених країнах посилюють невпевненість інвесторів.

У 2023 р. світові потоки ПІІ впали на 7% до 1364 млрд дол. США, зберігаючи низхідну траєкторію та залишаючись нижче допандемічного рівня другий рік поспіль (рис. 2.1) [14].

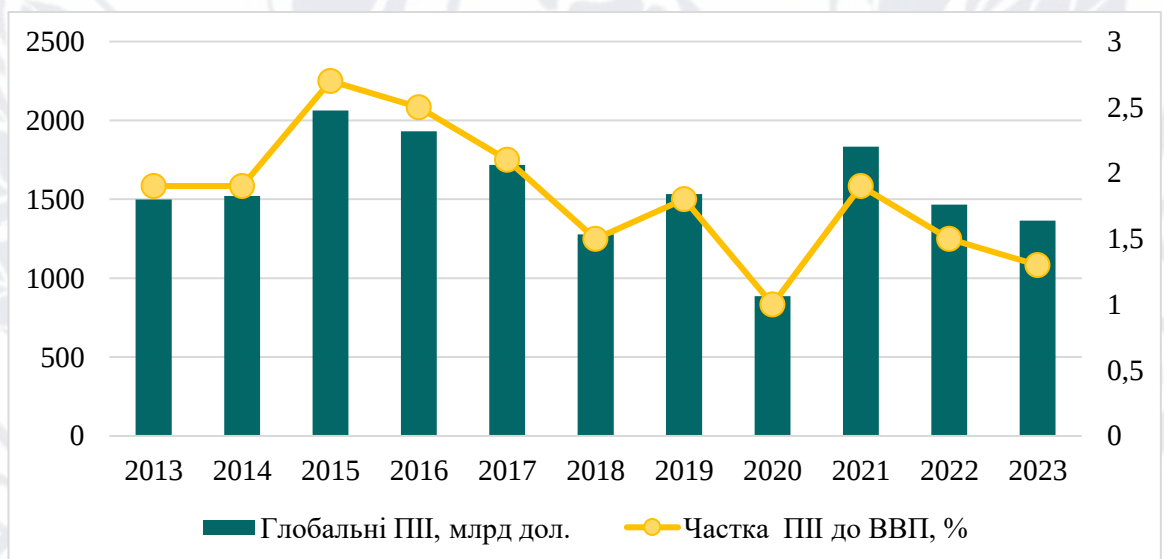

Рисунок 2.1 – Глобальні потоки ПІІ за 2013-2023 рр.

Джерело: [14]

За даними рис. 2.1 видно, що після значного відновлення у 2021 р. глобальні ПІІ впали на 12% у 2022 р. до 1,3 трлн дол., в основному через

глобальні кризи, що накладалися одна на одну – війна в Україні, високі ціни на продовольство та енергоносії та стрімке зростання державного боргу.

Щодо квартальних та піврічних тенденцій 2019-2023 рр. (рис. 2.2), то дивлячись на піврічні значення, глобальні потоки ПІІ зросли на 84% у першій половині 2023 р. з дуже низького рівня у другій половині 2022 р., а потім впали на 18% у другій половині 2023 р.

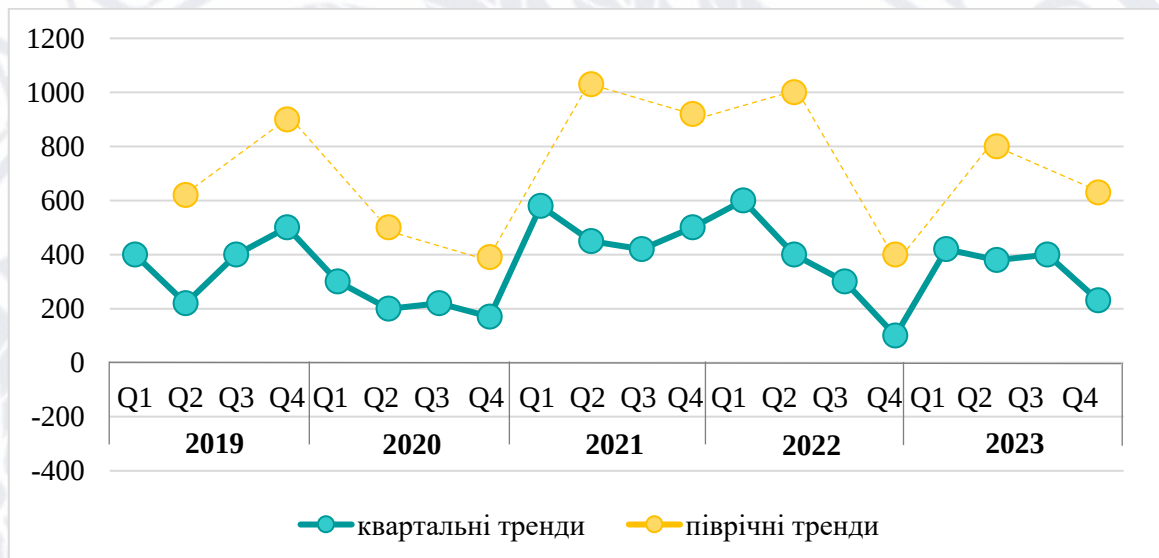

Рисунок 2.2 – Квартальні та піврічні тенденції глобальних потоків ПІІ за 2019-2023 рр.

Джерело: [14]

Глобальні тенденції ПІІ відповідають іншим макроекономічним змінним, які показують негативні або повільні темпи зростання (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1 – Темпи зростання світового ВВП, капіталовкладень, торгівлі та ПІІ у 2020–2023 рр.

Показники	2020	2021	2022	2023
ВВП	- 2,8	6,3	3,4	2,8
Торгівля	- 7,8	10,6	5,1	2,4
капіталізація	- 2,5	8,0	- 2,4	2,4
ПІІ	- 43,7	53,7	- 12,4	7,0
Вартість ПІІ, трлн дол.	0,9	1,8	1,5	1,4

Джерело: [14]

Падіння було відчутно в основному в розвинених економіках, де ПІІ

впали на 37% до 378 млрд. дол. Але потоки до країн, що розвиваються, зросли на 4% – хоча й нерівномірно, при цьому кілька великих країн, що розвиваються, залучили більшу частину інвестицій, тоді як потоки до найменш розвинених країн скоротилися (рис. 2.3).

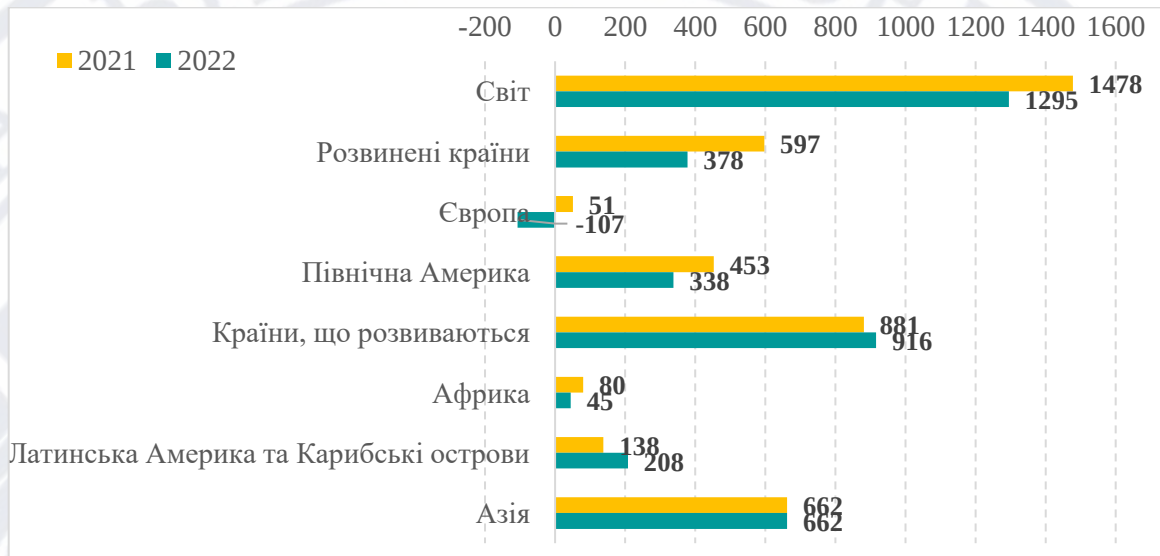

Рисунок 2.3 – Потоки ПІІ за регіонами світу у 2021-2022 рр., млрд дол.

Джерело: [14]

У регіоні ОЕСР надходження ПІІ загалом зросли на 11% до 501 млрд дол. (рис. 2.4).

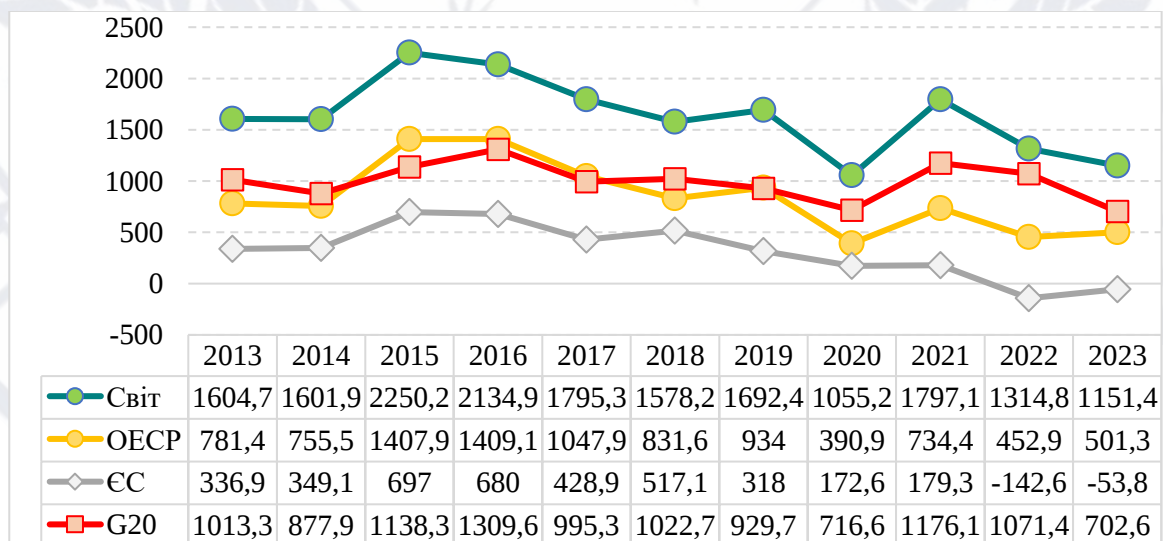

Рисунок 2.4 – Притоки ПІІ за регіонами світу у 2013-2023 рр., млрд дол.

Джерело: [15]

Зростання притоку ПІІ у країни ОЕСР значною мірою пов'язане зі зменшенням дезінвестицій у Люксембурзі у порівнянні з 2022 р. Тим не менш, це приховує той факт, що понад дві третини економік країн ОЕСР зафіксували нижчий притік ПІІ у 2023 р. порівняно з 2022 р. (рис. 2.5).

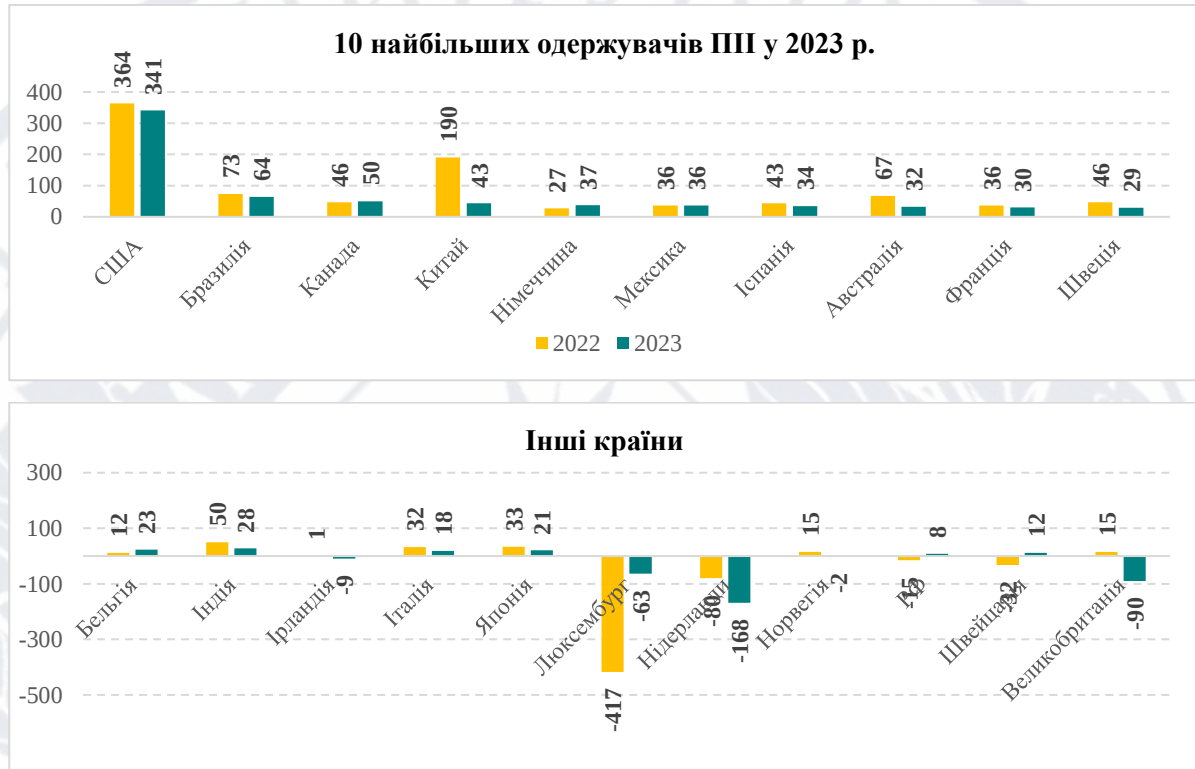

Рисунок 2.5 – Притоки ПІІ до країн за 2022-2023 рр., млрд дол.

Джерело: [15]

За даними рис. 2.5 видно, що країнами з найбільшим скороченням (понад 20 млрд дол.) були Австралія та США, що пояснюється нижчими реінвестиціями. Значне падіння притоку ПІІ до Швеції пояснюється меншим припливом акцій. Великі дезінвестування у 2023 р. зафіксовані у Нідерландах (-168 млрд дол.), Люксембурзі (-63 млрд дол.) та у Великобританії (-90 млрд дол.).

Надходження ПІІ до країн G20 скоротилися у 2023 р. на 34% порівняно з 2022 р., та на 30,7 % за весь досліджений період. Серед країн G20, значного скорочення зазнали інвестиційні потоки до Китаю (на 77,4%) та, меншою мірою, до Індії (на 44 %). Потоки прямих іноземних інвестицій впали до найнижчого рівня в Китаї, ставши негативним у третьому кварталі року,

частково через рух внутрішньофірмових позик та продажу іноземними інвесторами своїх активів у контексті триваючої геополітичної напруженості та високих процентних ставок. Вилучення акцій також вплинуло на потоки прямих іноземних інвестицій в Індії, які досягли десятирічного рекордно низького рівня.

Проте, незважаючи на цю загальну тенденцію до зниження в більшості економік, у 2023 р. США залишалися лідером за надходженням ПІІ (341 млрд дол.). Друге місце посіла Бразилія (64 млрд дол.), потім Канада (50 млрд дол.).

ПІІ з країн ОЕСР хоча і зросли за 2013-2023 рр. на 6,6 %, а у порівнянні з попереднім роком на 1,2 %, проте не досяг максимального значення 2015 р. (рис. 2.6).

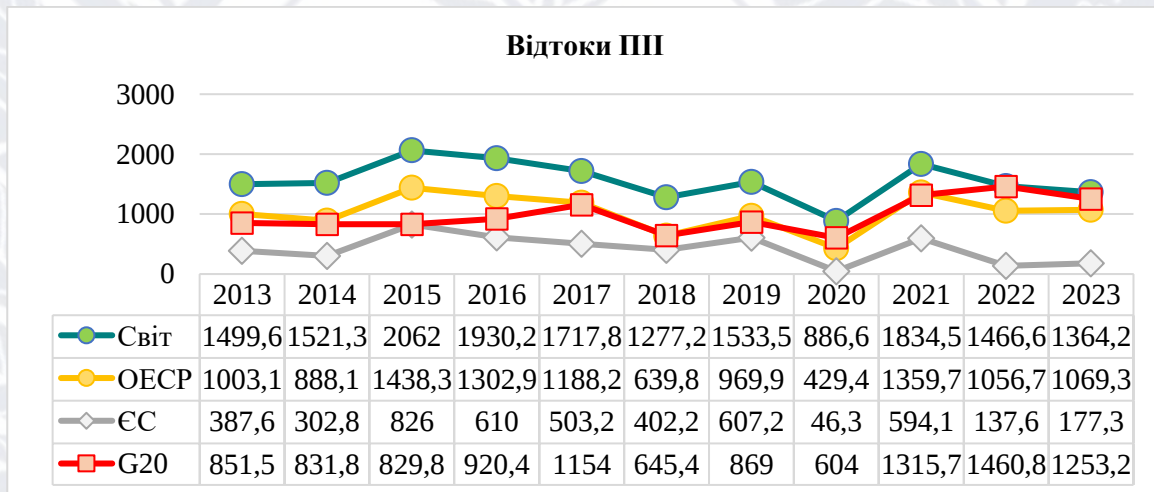

Рисунок 2.6 – Відтоки ПІІ за регіонами світу у 2013-2023 рр., млрд дол.

Джерело: [15]

Зростання ПІІ у 2023 р. більш ніж на 1 % приховує композиційний ефект, у якому Люксембург і Швейцарія спостерігали збільшення внаслідок великих вилучень у 2022 р., тоді як багато інших країн зафіксували значне зниження. Зокрема, Австралія зазнала значних падінь (переважно у формі потоків акцій) через історично високий відтік у 2022 р. Великобританія, Німеччина та Корея також зазнали скорочення відтоку прямих іноземних інвестицій (рис. 2.7).

Якщо причинами скорочення відтоку ПІІ з Великобританії був здебільшого рух внутрішньокорпораційних позик, то у Німеччині та Кореї

падіння здебільшого відбулося через менший відтік капіталу та реінвестування доходів відповідно (рис. 2.7).

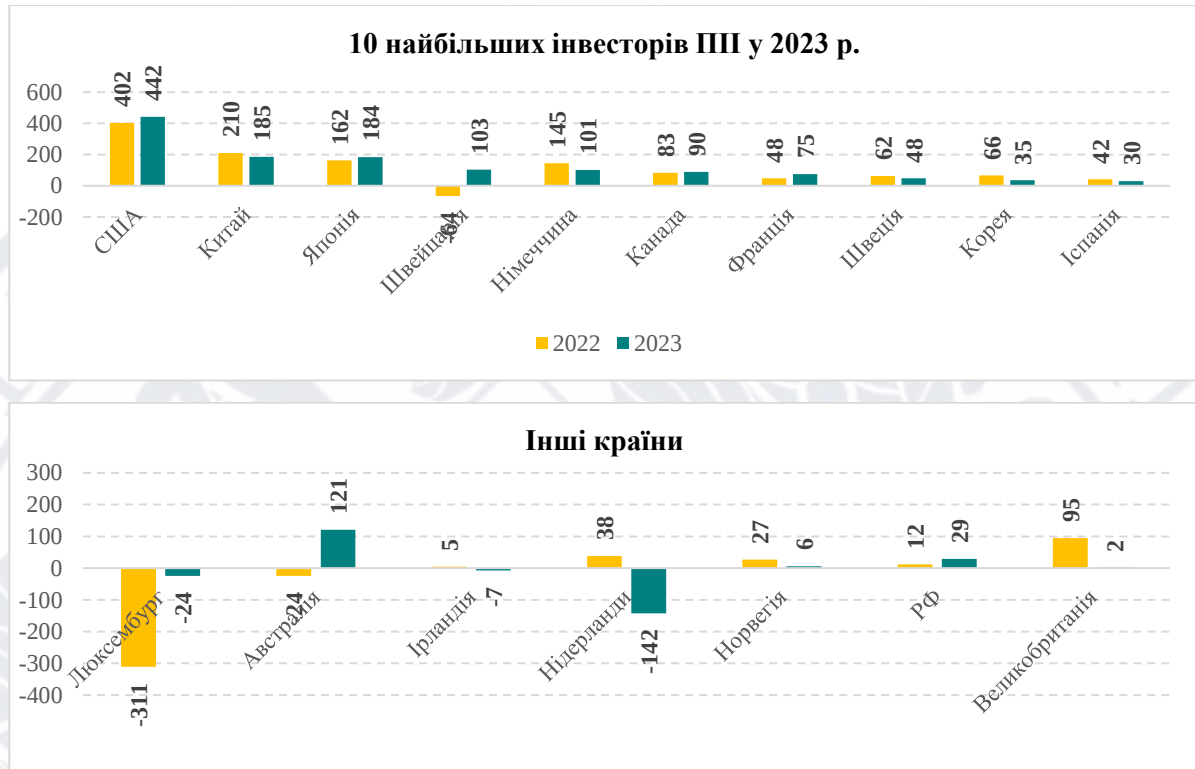

Рисунок 2.7 – Відтоки ПІІ з країн за 2022-2023 рр., млрд дол.

Джерело: [15]

Як видно за даними рис. 2.7 у 2023 р. США були основним джерелом відтоку прямих іноземних інвестицій у світі з 442 млрд дол., за ними йшли Китай (185 млрд дол.) і Японія (184 млрд дол.).

2.2 Аналіз потоків іноземних інвестицій країн ОЕСР за інструментами

У 2023 р. притік прямих іноземних інвестицій до країн ОЕСР незначно зріс порівняно з негативним рівнем, зафіксованим у попередньому році, але він залишався нижчим за будь-який рівень, який спостерігався за досліджений період. За інструментами найбільшу частку займали саме ПІІ за рахунок власного капіталу (рис. 2.8).

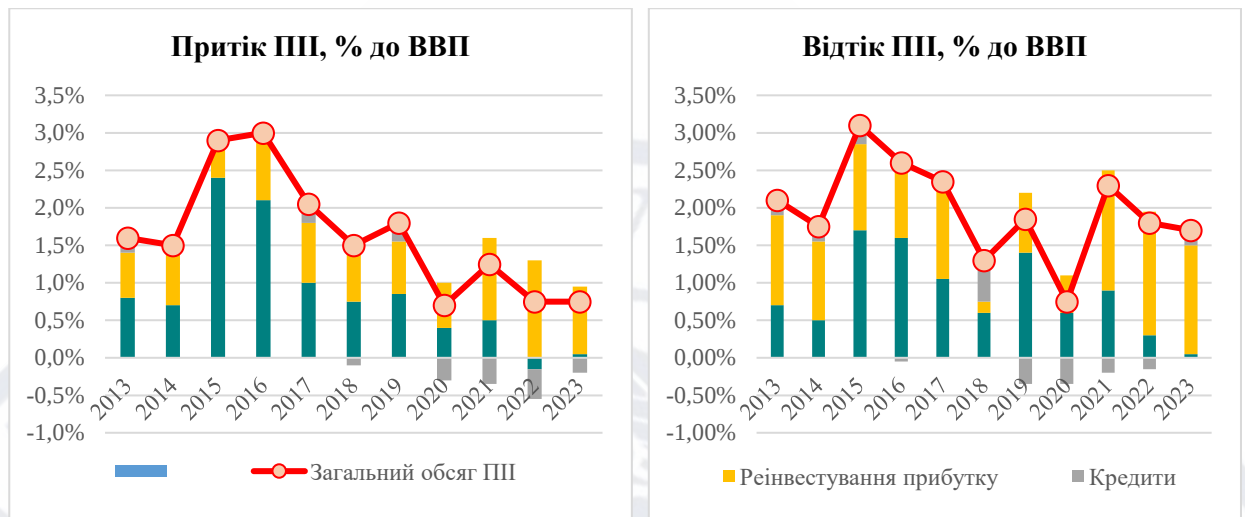

Рисунок 2.8 – Поток ПІІ ОЕСР за інструментами за 2013-2023 рр., % до ВВП

Джерело: [15]

Коливання між великими інвестиціями та операціями дезінвестування за участю холдингових компаній, розташованих у Люксембурзі та Нідерландах, продовжували впливати на тенденції притоку та відтоку акцій ОЕСР у 2023 р. Зокрема, у Нідерландах спостерігалися значні негативні рівні потоків прямих іноземних інвестицій у акціонерний капітал країни та з неї у 2023 р. У 2023 р. деякі транснаціональні корпорації перемістили свою діяльність в інші країни в останньому кварталі року. Можливо, це було зроблено в очікуванні запровадження глобальної мінімальної податкової ставки у 2024 р., що могло призвести до перегляду корпоративних структур у різних країнах.

За винятком вищезазначених країн, капітал ПІІ, що надходить до економік країн ОЕСР, скоротився на 22% у 2023 р. порівняно з 2022 р., частково через зниження активності М&А, яка досягла рекордно низького рівня саме у 2023 ро., оскільки глобальний економічний і геополітичний клімат продовжував погіршуватися. Поток ПІІ в акціонерному капіталі в Австралії та Швеції скоротилися більш ніж вдвічі порівняно з піковим рівнем у 2022 р. (рис. 2.9). Фактично половина з десяти найбільших транскордонних угод М&А, завершених у 2022 р., були спрямовані на ці економіки. У Франції також спостерігалось помітне зниження після процвітаючого 2022 р., коли у фінансовому секторі відбулися значні операції з акціонерним капіталом за

участю різних європейських інвесторів.

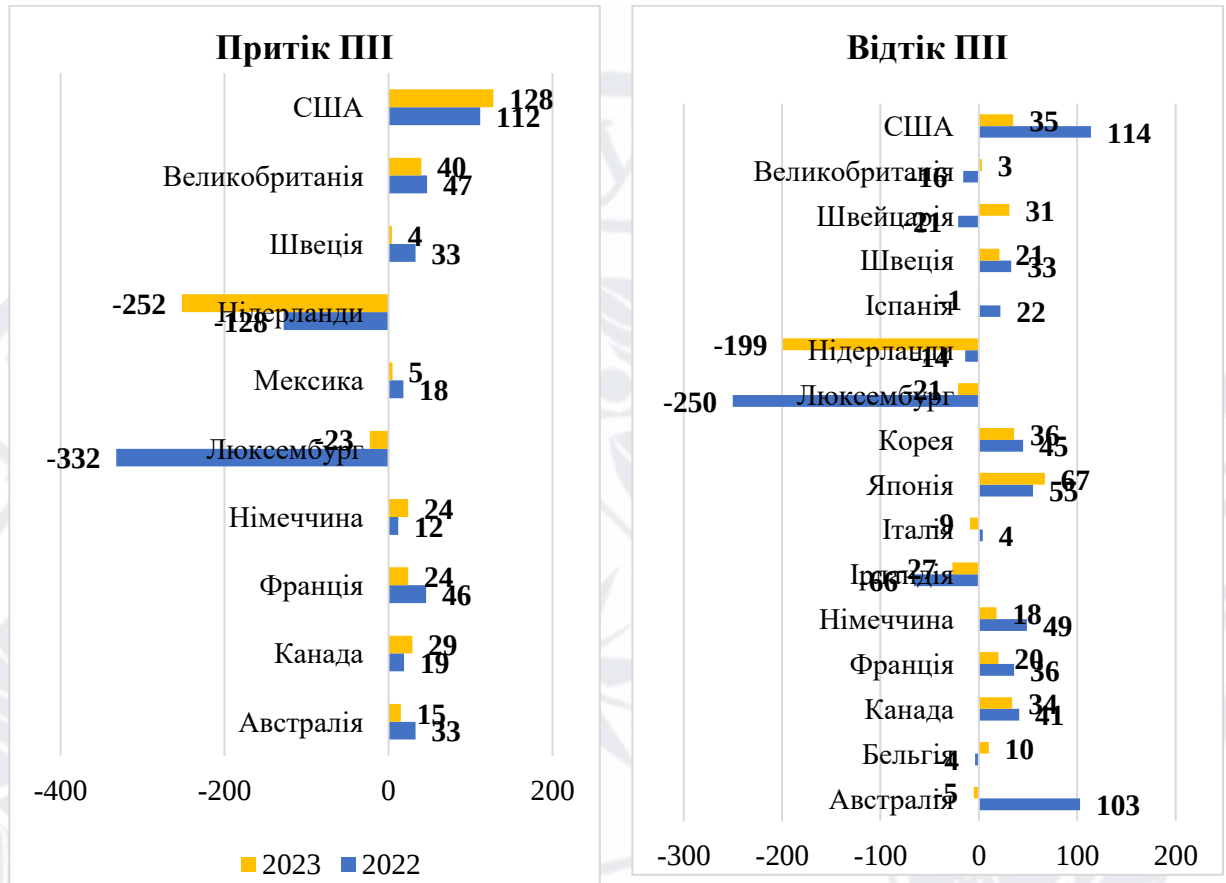

Рисунок 2.9 – Потоки ПІІ в акціонерному капіталі окремих країн ОЕСР у 2022-2023 рр., млрд дол.

Джерело: [15]

Загалом у 2023 р. США були основним реципієнтом ПІІ в ОЕСР із 128 млрд дол., за ними йшли Великобританія (40 млрд дол.) та Канада (29 млрд дол.). Дохід від прямих іноземних інвестицій складається з частки іноземного інвестора в доходах його філіалів і чистих відсотків від внутрішньофірмової заборгованості. Зміни в доходах відображають зміни в прибутковості інвестицій.

Прибуток далі розбивається на дивіденди та реінвестований прибуток. Прибуток ПІІ та його компоненти оцінюються з використанням даних, наданих країнами ОЕСР. Виплати доходу від ПІІ в регіоні ОЕСР досягли піку в 2022 р. та зросли ще на 1% у 2023 р., що становить 2,4% ВВП країн ОЕСР. Надходження ПІІ в ОЕСР також зросли на 1%, що становить 3,3% ВВП ОЕСР, порівняно з 3,5% у 2022 р. (рис. 2.10).

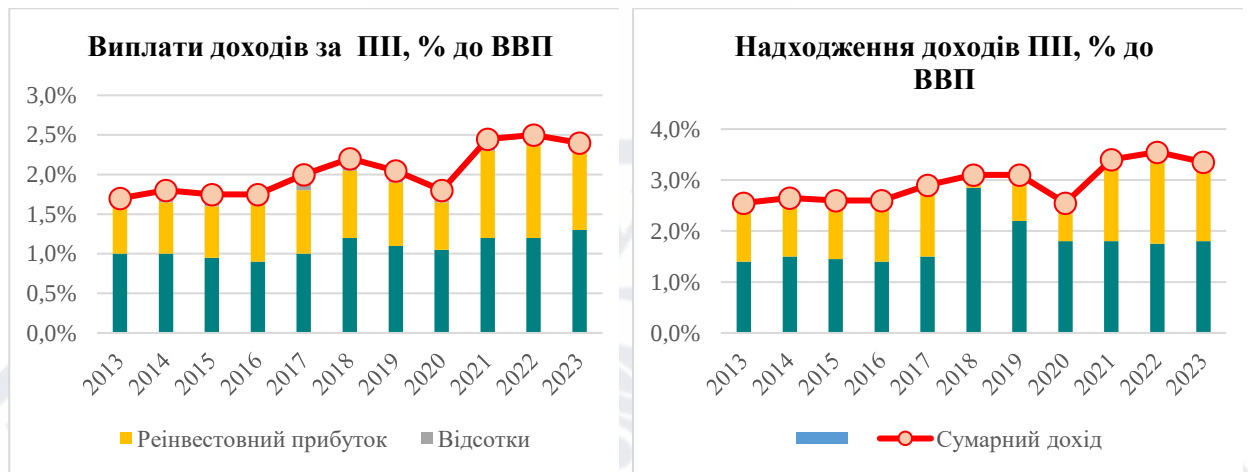

Рисунок 2.10 – Доходи за ПП ОЕСР за компонентами за 2013-2023 рр., % до ВВП
Джерело: [15]

У 2023 р. доходи ОЕСР від вхідних ПП також зупинилися порівняно з піком, зареєстрованим у 2022 р. США, Нідерланди та Ірландія залишаються найбільшими джерелами надходжень доходів від ПП ОЕСР (рис. 2.11, рис. 2.12).

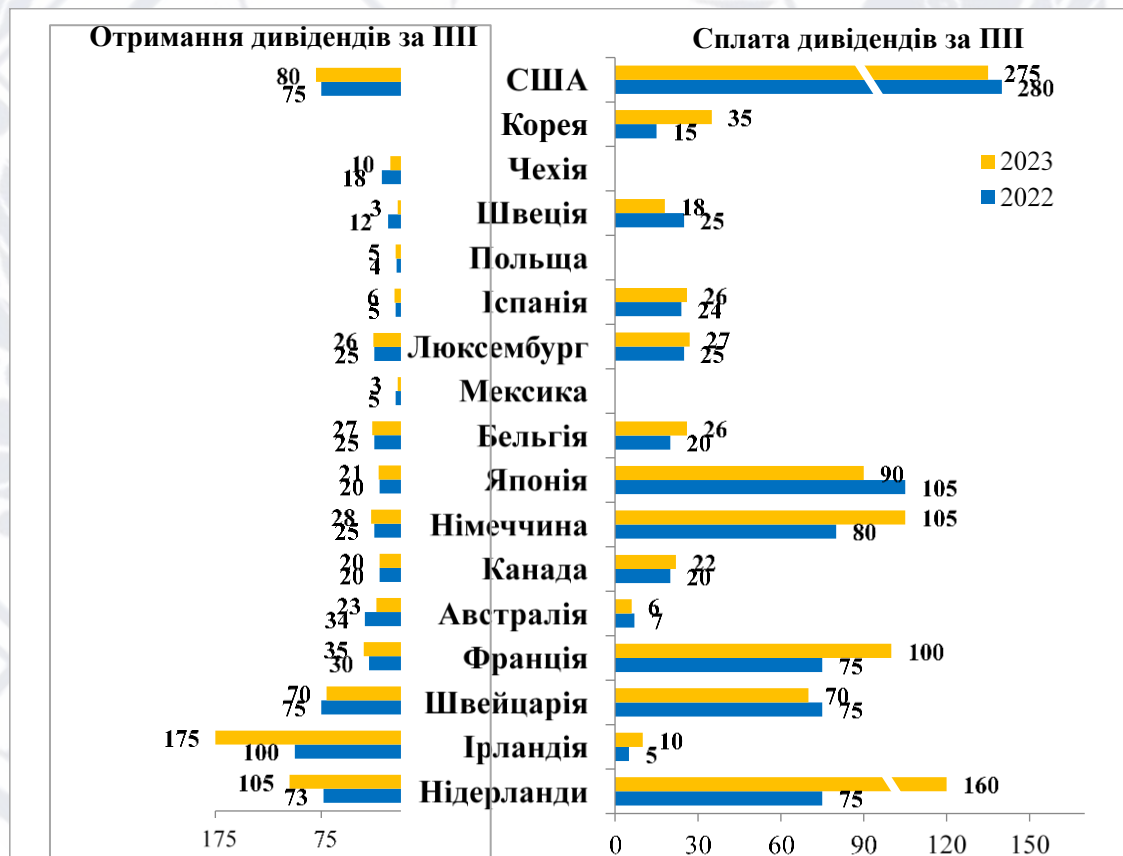

Рисунок 2.11 – Потіки отриманих та сплачених дивідендів від ПП у
вибраних країнах у 2022-2023 рр., млрд дол.

Джерело: [15]

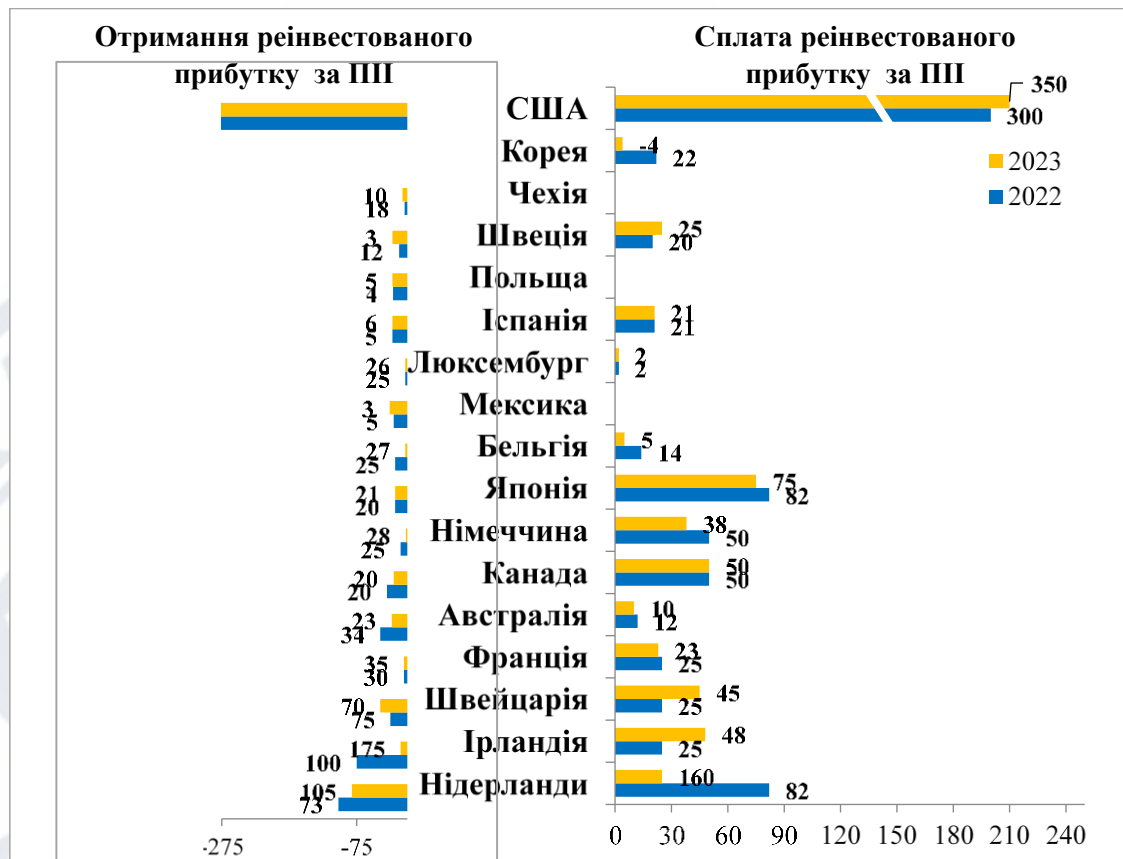

Рисунок 2.12 – Потоки отриманого та сплаченого реінвестованого прибутку від ППІ у вибраних країнах у 2022-2023 рр., млрд дол.

Джерело: [15]

Загалом іноземні материнські організації отримали 60% доходів ОЕСР від вхідних ППІ, порівняно з 51% у 2022 р. У результаті дивідендні виплати зросли на 17%, а реінвестовані прибутки зменшилися на 18% порівняно з 2022 р. Були особливо великі суми прибутків репатрійовані іноземними материнськими компаніями зі своїх ірландських філій, що призвело до негативного припливу реінвестованих доходів в Ірландії.

Прибутки від зовнішніх ППІ зросли на скромний 1% у 2023 р., що частково обумовлено надходженнями ППІ дочірніх компаній США, Франції та Ірландії за кордоном, які зросли більш ніж на 20 млрд дол. в кожному випадку (рис. 2.11). Навпаки, в Японії були зафіксовані значні спади. Загалом 57% цих доходів було розподілено між материнськими компаніями в ОЕСР, що трохи більше, ніж у 2022 р. (53%). У результаті дивідендні надходження зросли на

11%, а реінвестований прибуток зменшився на 10%, порівняно з 2022 р.

2.3 Аналіз транскордонної інвестиційної діяльності за 2013-2023 рр.

Потоки акціонерного капіталу тісно пов'язані з новими інвестиціями, незалежно від способу вкладення (міждержавні злиття та поглинання та інвестиції з нуля) та вилучення прямими іноземними інвесторами. У 2023 р. активність транскордонних злиттів і поглинань досягла рекордно низького рівня за останні десять років, оскільки глобальний економічний і геополітичний ландшафт продовжував слабшати.

Вартість завершених угод і кількість угод впали на 43% і на 18% відповідно. Уповільнення вплинуло як на країни з розвинутою економікою, так і на країни економікою, що розвивається. Вартість завершених транскордонних угод M&A впала на 46% у розвинених країнах та на 32% у країнах, що розвиваються, тоді як кількість укладених угод зменшилася приблизно на 18% в обох групах країн (рис. 2.13 а).

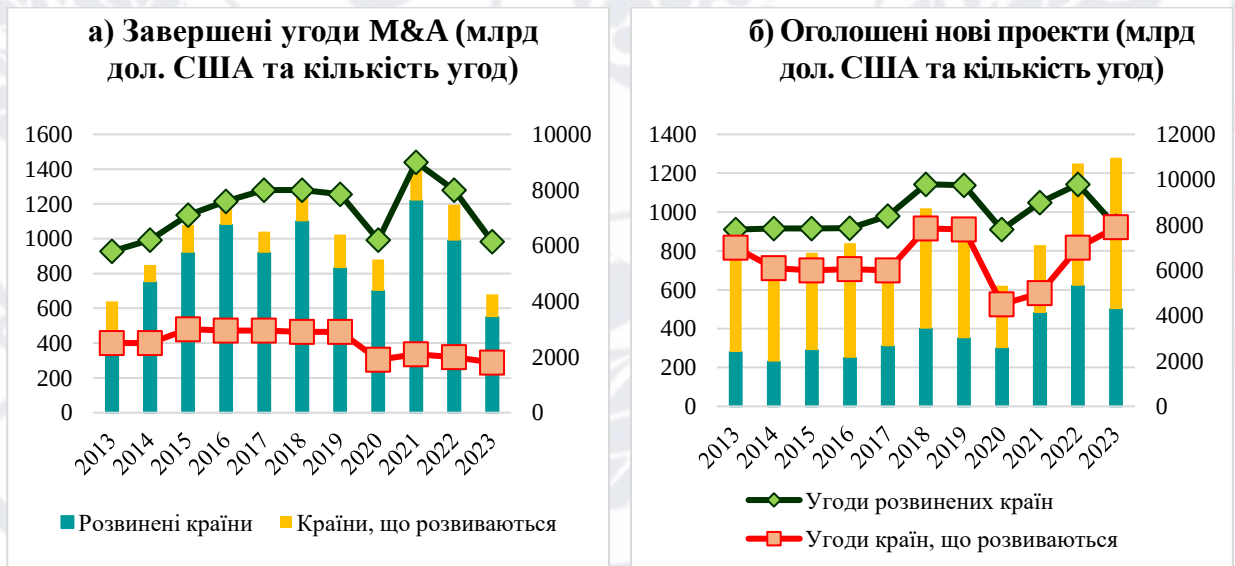

Рисунок 2.13 – Транскордонна інвестиційна діяльність за 2013-2023 рр.

Джерело: [15]

Незважаючи на загальне уповільнення, у 2023 р. все ще було

zareєстровано значні транзакції, причому найбільші угоди з точки зору вартості були спрямовані на В'єтнам, Швейцарію та Австралію. Ці транзакції включали такі злиття: Black Spade (Гонконг) – компанії у фінансовому секторі з VinFast Auto Ltd (В'єтнам), виробником і експортером електронних транспортних засобів – за 23 млрд дол.; Koninklijke DSM NV (Нідерланди), голландська транснаціональна компанія у галузі охорони здоров'я, харчування та матеріалів, разом із компанією Firmenich International SA (Швейцарія), роздрібним продавцем косметики, за 21 млрд дол.; і Newmont Corp (США), американська золотодобувна компанія з Newcrest Mining Ltd (Австралія), оператор золоторудних копалин, за 20 млрд дол.

Загальне падіння вартості транскордонних угод M&A у 2023 р. відчулося в усіх секторах, хоча сектори охорони здоров'я та дискреційного споживання показали значне зростання у країнах, що розвиваються.

Діяльність укладання транскордонних угод також була досить зосереджена в кількох країнах. Більше половини завершених угод M&A у 2023 р. були націлені лише на п'ять економік (США, Велика Британія, Німеччина, Австралія та Швейцарія). В'єтнам посів шосте місце та був найбільшою цільовою економікою серед країн, що розвиваються, за нею йдуть Бразилія та Китай.

Незважаючи на зниження активності злиттів і поглинань порівняно з 2022 р., оскільки укладені угоди та кількість угод впали на 53% і 35% відповідно, США залишаються найбільшою економікою для інвестування.

Дивлячись у майбутнє, на тлі посилення геополітичної напруженості, збереження високих темпів базової інфляції, жорсткіших фінансових умов і погіршення економічних перспектив, у першому кварталі 2024 р. транскордонні злиття та поглинання продовжували знижуватися, особливо в розвинених країнах, де вартість та кількість укладених угод скоротилася приблизно на 17%. Нисхідна тенденція не охопила тільки два сектори: дискреційне споживання та промисловий сектор, де кількість укладених угод зросла (рис. 2.14).

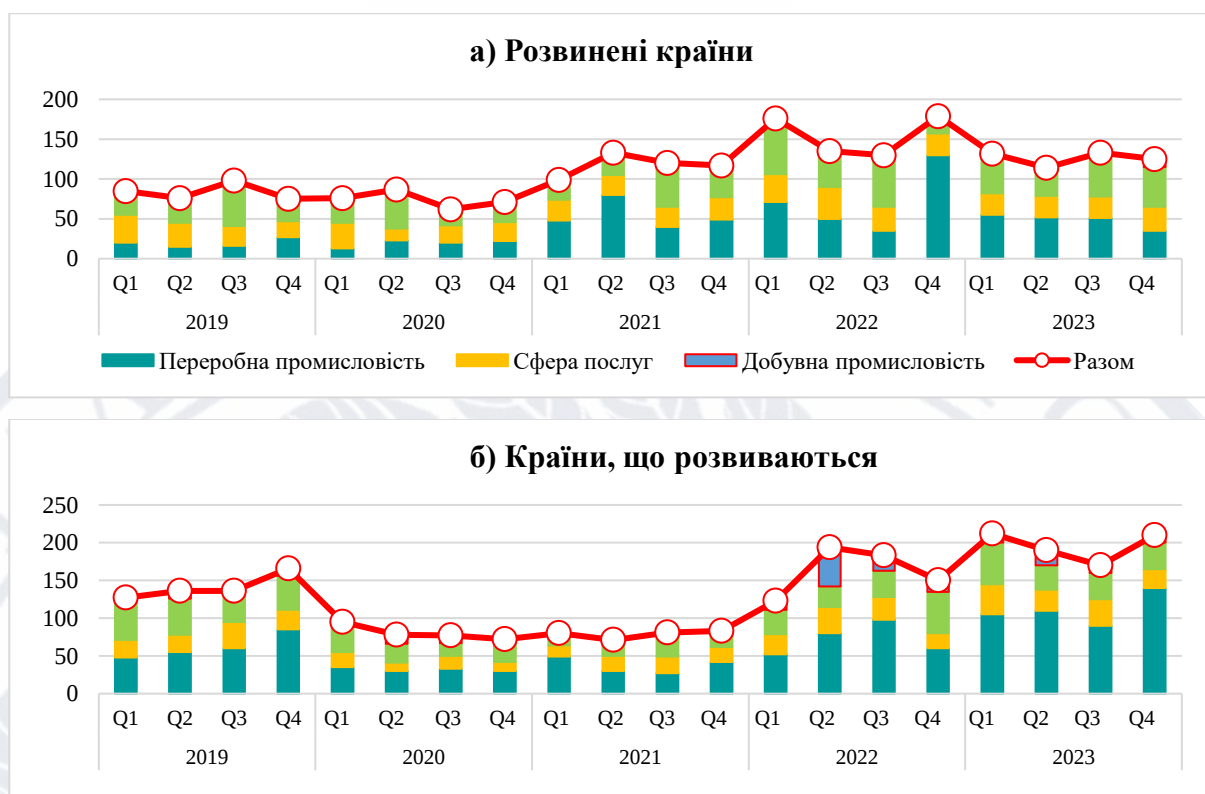

Рисунок 2.14– Оголошені нові проекти за секторами економіки у 2019-2023 рр., млрд дол.

Джерело: [15]

Оголошені проекти нових інвестицій у 2023 р. зупинилися, але тенденції різні у розвинених країн та країн, що розвиваються. Капітальні витрати та кількість оголошених проектів впали приблизно на 20% у розвинених країнах, тоді як вони зросли на 21% та 9% у країнах, що розвиваються відповідно (рис. 2.14 б). Найбільше зростання у країнах, що розвиваються, спостерігалось у виробничому секторі (зростання на 55%) завдяки великому проекту у сфері відновлюваної енергетики з будівництва заводів із виробництва зеленого водню в Мавританії та проектам будівництва заводу з переробки кварцового піску та нафтопереробного заводу великої потужності в Індонезії.

Важливі проекти в галузі штучного інтелекту також були оголошені в Малайзії, Німеччині та Австралії. Близько третини загальних капітальних витрат у 2023 р. було спрямовано на п'ять економік (США, Індія, Великобританія, Індонезія та Німеччина); а на п'ять найбільших (негайних) інвестуючих економік (США, Китай, Німеччина, Велика Британія та

Об'єднані Арабські Емірати) припадало 47% загальних капітальних витрат у 2023 р.

Висновки до розділу 2

Емпіричне дослідження іноземного інвестування в світовому господарстві дозволило зробити такі висновки.

Глобальне середовище для міжнародного бізнесу та транскордонних інвестицій залишається складним і у 2023 р. Хоча економічні перешкоди, які сформували інвестиційні тенденції у 2022 р., дещо вщухли, але не зникли. Ціни на товари, які різко зросли під час війни в Україні, знизилися, але війна триває, а геополітична напруженість все ще висока. Останні потрясіння у фінансовому секторі в деяких розвинених країнах посилюють невпевненість інвесторів.

У 2023 р. світові потоки ПІІ впали на 7% до 1364 млрд дол. США, зберігаючи низхідну траєкторію та залишаючись нижче допандемічного рівня другий рік поспіль. Щодо квартальних та піврічних тенденцій 2019-2023 рр., то дивлячись на піврічні значення, глобальні потоки ПІІ зросли на 84% у першій половині 2023 р. з дуже низького рівня у другій половині 2022 р., а потім впали на 18% у другій половині 2023 р.

Глобальні тенденції ПІІ відповідають іншим макроекономічним змінним, які показують негативні або повільні темпи зростання.

У регіоні ОЕСР надходження ПІІ загалом зросли на 11% до 501 млрд дол. Зростання притоку ПІІ у країни ОЕСР значною мірою пов'язане зі зменшенням дезінвестицій у Люксембурзі у порівнянні з 2022 р. Тим не менш, це приховує той факт, що понад дві третини економік країн ОЕСР зафіксували нижчий притік ПІІ у 2023 р. порівняно з 2022 р.

Країнами з найбільшим скороченням (понад 20 млрд дол.) були Австралія та США, що пояснюється нижчими реінвестиціями. Значне падіння притоку ПІІ до Швеції пояснюється меншим припливом акцій. Великі

дезінвестування у 2023 р. зафіксовані у Нідерландах (-168 млрд дол.), Люксембурзі (-63 млрд дол.) та у Великобританії (-90 млрд дол.).

Надходження ПІІ до країн G20 скоротилися у 2023 р. на 34% порівняно з 2022 р., та на 30,7 % за весь досліджений період.

Проте, незважаючи на цю загальну тенденцію до зниження в більшості економік, у 2023 р. США залишалися лідером за надходженням ПІІ (341 млрд дол.). Друге місце посіла Бразилія (64 млрд дол.), потім Канада (50 млрд дол.).

ПІІ з країн ОЕСР хоча і зросли за 2013-2023 рр. на 6,6 %, а у порівнянні з попереднім роком на 1,2 %, проте не досяг максимального значення 2015 р.

Зростання ПІІ у 2023 р. більш ніж на 1 % приховує композиційний ефект, у якому Люксембург і Швейцарія спостерігали збільшення внаслідок великих вилучень у 2022 р., тоді як багато інших країн зафіксували значне зниження.

У 2023 р. США були основним джерелом відтоку прямих іноземних інвестицій у світі з 442 млрд дол., за ними йшли Китай (185 млрд дол.) і Японія (184 млрд дол.).

У 2023 р. притік прямих іноземних інвестицій до країн ОЕСР незначно зріс порівняно з негативним рівнем, зафіксованим у попередньому році, але він залишався нижчим за будь-який рівень, який спостерігався за досліджений період.

Загалом у 2023 р. США були основним реципієнтом ПІІ в ОЕСР із 128 млрд дол., за ними йшли Великобританія (40 млрд дол.) та Канада (29 млрд дол.). Дохід від прямих іноземних інвестицій складається з частки іноземного інвестора в доходах його філіалів і чистих відсотків від внутрішньофірмової заборгованості. Зміни в доходах відображають зміни в прибутковості інвестицій.

Прибутки від зовнішніх ПІІ зросли на скромний 1% у 2023 р., що частково обумовлено надходженнями ПІІ дочірніх компаній США, Франції та Ірландії за кордоном, які зросли більш ніж на 20 млрд дол. в кожному випадку. Вартість завершених угод і кількість угод впали на 43% і на 18% відповідно. Уповільнення вплинуло як на країни з розвинутою економікою, так і на країни економікою, що розвивається. Вартість завершених транскордонних угод

M&A впала на 46% у розвинених країнах та на 32% у країнах, що розвиваються, тоді як кількість укладених угод зменшилася приблизно на 18% в обох групах країн.

Потоки акціонерного капіталу тісно пов'язані з новими інвестиціями, незалежно від способу вкладення. Вартість завершених угод і кількість угод впали на 43% і на 18% відповідно. Уповільнення вплинуло як на країни з розвинутою економікою, так і на країни економікою, що розвивається. Вартість завершених транскордонних угод M&A впала на 46% у розвинених країнах та на 32% у країнах, що розвиваються, тоді як кількість укладених угод зменшилася приблизно на 18% в обох групах країн.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

3.1 Тенденції, проблеми та перспективи залучення іноземних інвестицій в економіку України

Складна економічна ситуація в Україні, яка має тенденцію до погіршення через військові дії, робить питання іноземних інвестицій все більш актуальним. Оскільки економічні умови значною мірою визначають здатність країни до післявоєнної відбудови. Зрозуміло, що інвестиційні рішення базуються на балансі між ризиком і очікуваною прибутковістю.

Прямі іноземні інвестиції є одним із важливих показників участі країн у світовому ринку і розвитку зовнішньоекономічних зв'язків. Дослідження останніх тенденцій показують, що зацікавленість іноземних інвесторів з кожним роком зменшується (рис. 3.1).

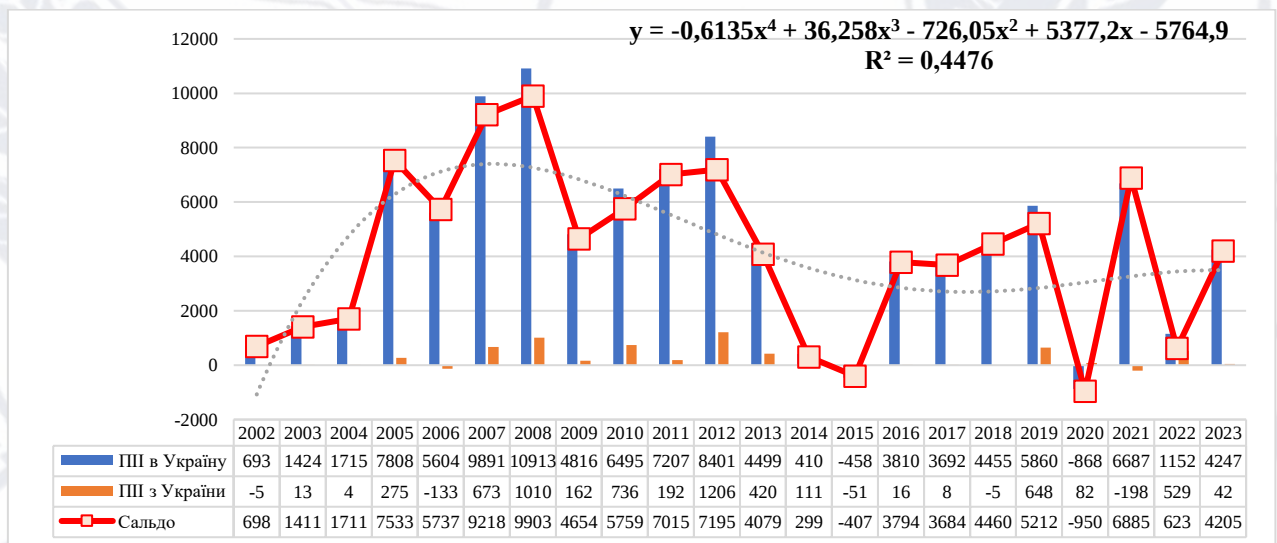

Рисунок 3.1 – Прямі іноземні інвестиції в Україні за 2002–2023 рр., млн дол.

Джерело: побудовано автором на основі [16; 26]

За даними рис 3.1 спостерігається чітка тенденція поступового нарощення інвестиційної активності іноземних інвесторів з 2002 р. до 2008 р. Рівень іноземних інвестицій 2008 р. в майже 11 млрд дол. став історичним

максимумом за весь досліджений період. Двократне зменшення обсягів іноземних інвестицій, зумовлене світовою кризою, стало новою відправною точкою висхідної тенденції іноземних інвестицій з 2008-2012 рр. Проте, починаючи з 2013 р. по 2015 р., відбувається стрімке падіння обсягу залучення інвестицій через військовий конфлікт на території України. 2020 р. відзначився від'ємними показниками іноземних інвестицій через оговтання світу від COVID-19 і поступової «реанімації» світового бізнес-ландшафту. 2022 р. знову став роком випробування і для іноземних інвесторів, які через війну в Україні скоротили обсяги інвестицій до 1152 млн. дол.

За даними Національного банку, протягом 2023 р. приплив прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в Україну становив 4247 млн дол., що в 7,6 рази більше, ніж обсяг інвестицій за 2022 р., але на 42% менше, ніж 2021 р. Проте навряд чи можна говорити про справжнє (реальне) відновлення інвестування з-за кордону. Основний приплив капіталу генерує бізнес, який працює і реінвестує одержаний прибуток [17]. Запас або накопичення ПІІ на початок 2024 р. становив 55,2 млрд дол., що на 6,3% більше, ніж на початок 2023 р., і на 16,5% менше, ніж на початок 2022 р.

За даними податкового комітету Верховної Ради, накопичені ПІІ, якщо порівнювати їх обсяги з країнами Центральної та Східної Європи, залишаються на низькому рівні (рис. 3.2).

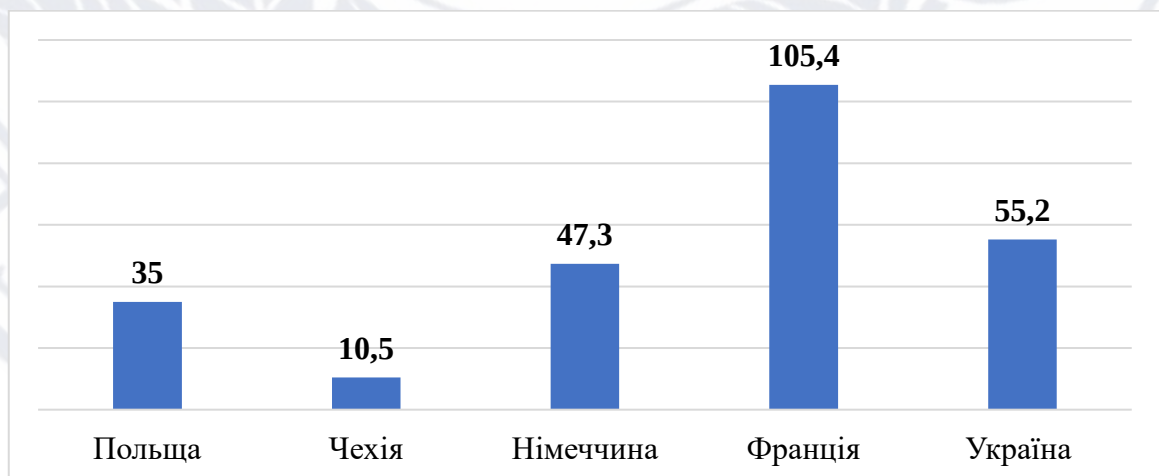

Рисунок 3.2 – Запас (накопичення) ПІІ за країнами у 2023 р., млрд дол.

Джерело: побудовано автором на основі [17]

Щодо структури накопичених інвестицій України, то за підсумками 2023 р. 67,2 %, становили інвестиції в капітал компаній і підприємств, а близько 32,8 % – інвестиції в боргові інструменти.

Таким чином, обсяг прямих іноземних інвестицій в Україні є низьким. Вони не можуть забезпечити вирішення накопичених в економіці проблем, які, передусім, пов'язані з її сировинною спрямованістю та галузевою неефективністю. На відміну від розвинутих країн, які мають сучасні технології та інфраструктуру, країнам з перехідною економікою, до яких належить і Україна, потрібно вкладати більше коштів у їх формування та розвиток [18].

Порівнявши динаміку прямих іноземних інвестицій в Україні за 2008–2023 рр. з Індексом інвестиційної привабливості України, що розраховується Європейською Бізнес Асоціацією, бачимо, що їх тенденції є майже синхронними за досліджений період (рис. 3.3).

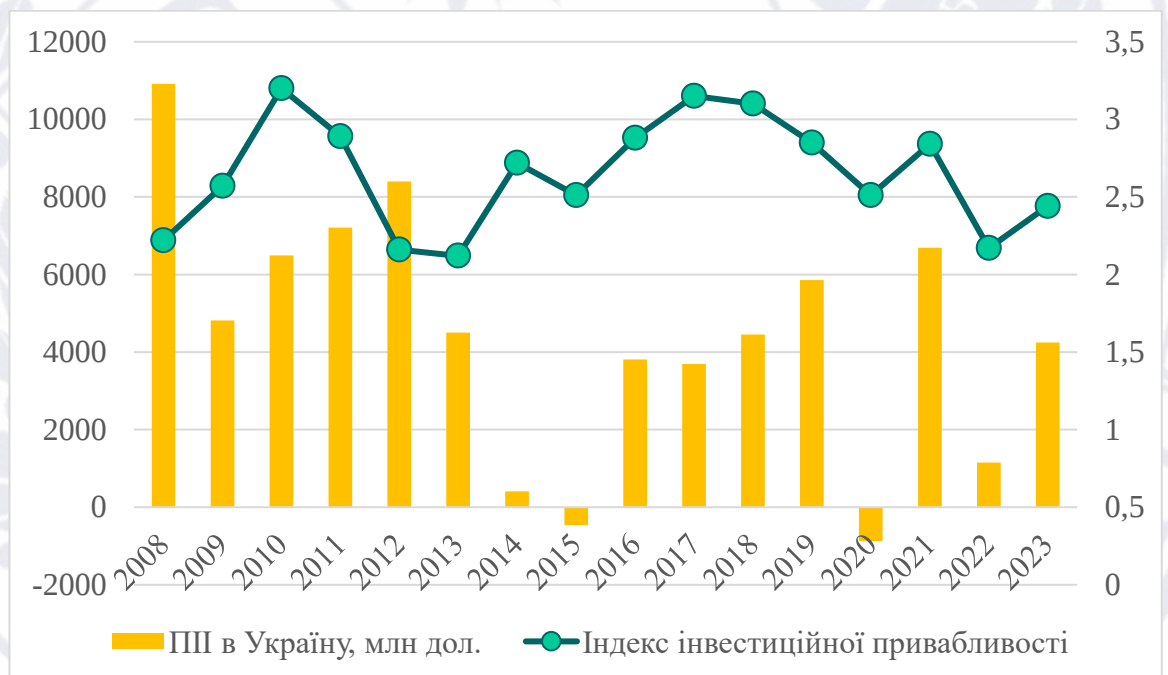

Рисунок 3.3 – Індекс інвестиційної привабливості України за період 2008–2023 рр.

Джерело: складено за даними [19]

Згідно даних статистики Національного банку України основними інвесторами для України в період з 2002–2023 рр. були: Кіпр, Німеччина,

Нідерланди та Великобританія (рис. 3.4).

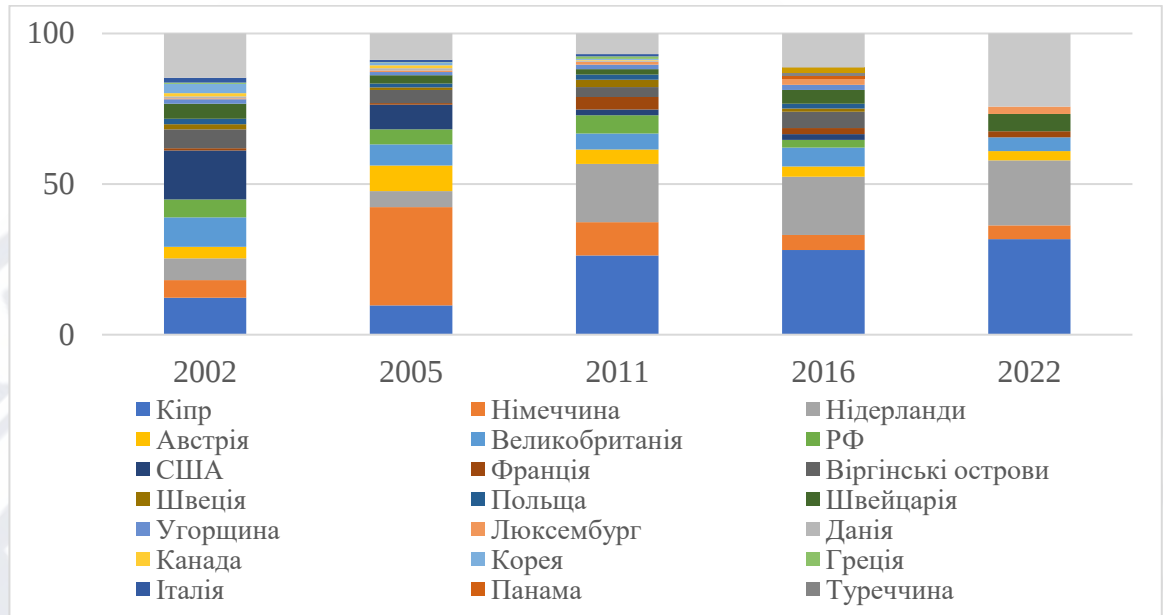

Рисунок 3.4 – Структура ПІІ в Україну за країнами походження за 2002-2022 рр., %

Джерело: [20]

За даними рис. 3.4 видно, що серед великих інвесторів до економіки України є офшори – Кіпр, Нідерланди, Віргінські острови. Інвестиції з офшорів негативно впливають на економіку, бо відбувається відтік капіталу, що зменшує податкові доходи бюджету.

За 2022-2023 рр. основними закордонними інвесторами в корпоративному сегменті виступали компанії (бренди), що вже мали потужності в Україні на момент повномасштабного вторгнення РФ. Серед них: Carlsberg, Cersanit, Kronospan, Laude, Nestle, Phillip Morris, Velux. Переважна більшість зазначених міжнародних корпорацій виділяли кошти на релокацію виробництва, ремонт пошкоджених об'єктів, соціальні проєкти. Як правило, такі компанії користувалися (і користуються) послугами «інвестняні» – Офісу з залучення та підтримки інвестицій (UkraineInvest) [21].

Ще низка корпорацій оголосили про наміри реінвестувати кошти в Україну для підтримки своїх активів: ArcelorMittal, Bayer, CRH, Fixit, Kingspan, Onur Group, Unilever (рис. 3.5).

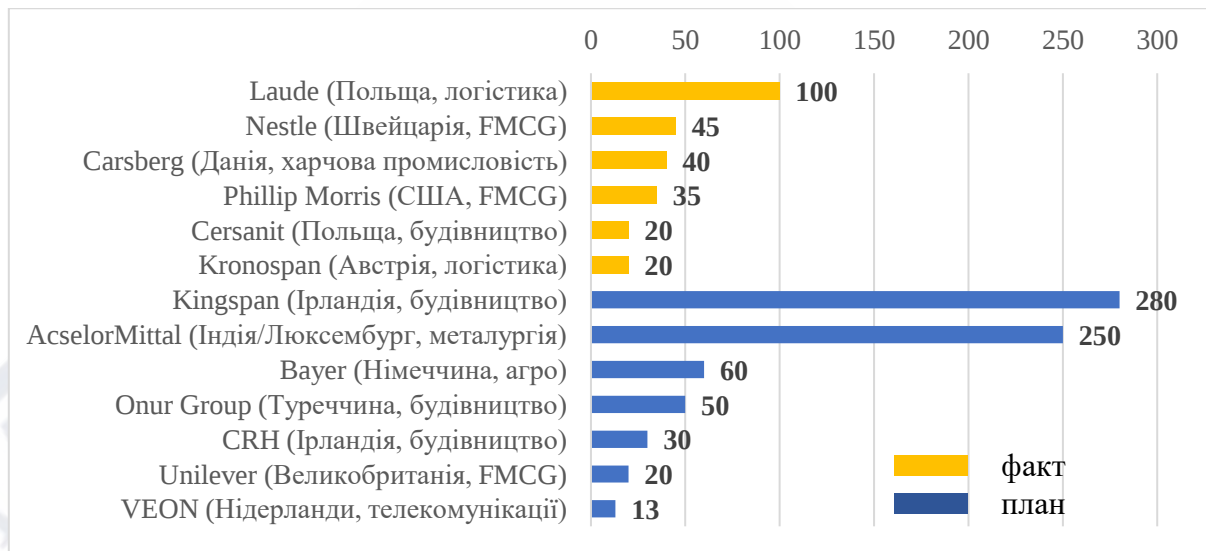

Рисунок 3.5 – Реінвестиції в Україні від початку воєнного стану,
млн дол.

Джерело: побудовано автором на основі [21]

Щодо розподілу іноземних інвестицій України по секторах економічної діяльності, то слід відмітити лідируючі позиції за зацікавленістю іноземних інвесторів у промисловості з часткою більшою за 30 %, за нею йде сільське, лісове та рибне господарство з часткою 12,6%, транспорт, транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність з часткою 12,1 % (рис. 3.6).

Рисунок 3.6 – Структура прямих іноземних інвестицій в економіці України
за видами економічної діяльності у 2022 р., %

Джерело: побудовано автором на основі [21]

Інвестори мають стати ключовими стратегічними партнерами України в процесі відновлення. За оцінками Світового банку, протягом наступних десяти років для відбудови зруйнованої інфраструктури Україні необхідно буде щонайменше 486 млрд дол. [23] (рис. 3.7).

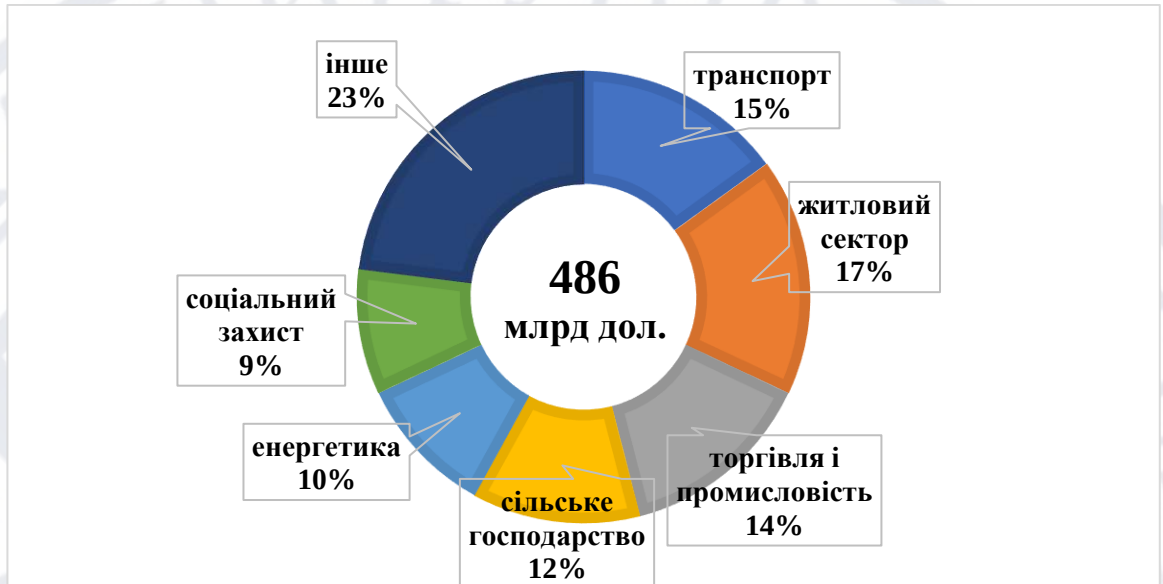

Рисунок 3.7 – Потреби України у коштах на повоєнну відбудову за 2024-2034 рр., %

Джерело: побудовано автором на основі [23]

Ця сума кратно перевищує український ВВП, тож швидко знайти ці ресурси в країні не вийде. Україні профінансувати значний обсяг робіт можна буде лише за допомогою приватного капіталу. На щастя, іноземні інвестиції надходять навіть в умовах війни [24].

Отже, дослідивши тенденції прямих іноземних інвестицій в Україну було сформовано переваги та можливості залучення іноземних інвестицій та загрози відтоку інвестицій завдяки SWOT-аналізу (табл. 3.1).

Враховуючи переваги (сильні сторони) залучення інвестиційних коштів у національну економіку, особливо в умовах економічної нестабільності, міжнародна інвестиційна діяльність, скоординовані системи страхування інвестицій та доступ до фінансових продуктів, що доступні на національному рівні. Активно шукають нові та привабливі платформи для розширити наш бізнес.

Таблиця 3.1 – SWOT-аналіз залучення іноземних інвестицій в економіку України

<i>Сильні сторони</i>	<i>Слабкі сторони</i>
1	
- нові виробничі потужності та робочі місця; - вихід на зовнішні ринки; - модернізація виробництв; - розширення та диверсифікація експортного потенціалу; - покращення діяльності малого та середнього бізнесу; - вдосконалення конкурентного середовища; - переймання закордонного досвіду і навичок у сфері управління	- витіснення з ринку вітчизняних товаровиробників; - перехід прибутків до іноземних інвесторів; - зростання залежності від іноземного капіталу; - видобуток та експлуатація місцевого природного ресурсу; - пристосування структури економіки до інтересів інвестора; - зниження частки вітчизняних розробок; - виникнення дефіциту платіжного балансу
<i>Можливості</i>	<i>Загрози</i>
- надання гарантій швидких, прозорих і релевантних відповідей від зацікавлених державних структур; - укладання угоди з MIGA про запуск механізму страхування інвестицій під час бойових дій; - укладання угоди з ЄС, Норвегією, Швейцарією, Європейським інвестиційним банком щодо приватного страхування воєнних ризиків; - включення логістичних шляхів до індикативних мап TEN-T; - надання державної підтримки інвестиційних проектів із значними інвестиціями; - створення електронної платформи «Advantage Ukraine» з представленими інвестиційними проектами; - обрання євроінтеграційного курсу	- загроза знищення, пошкодження чи захоплення активів; - зростання інфляції, зниження купівельної спроможності населення та конкурентоспроможності національних підприємств; - проблеми нестачі робочої сили, пов'язана з фізичною втратою населення внаслідок війни та високого рівня міграції, неспроможність відкриття нових проєктів; - скорочення транзитних можливостей, порушення міжнародної логістики; - нестабільне податкове законодавство; - високий рівень корупції та бюрократії; - відсутність чіткого стратегічного управління щодо сфер залучення інвестицій з боку держави, неефективність використання залучених коштів

Джерело: [25]

Так само, щоб зменшити негативний вплив залучення іноземних інвестицій на національну економіку, необхідно створити здорове конкурентне середовище, налагодити міжнародний рух капіталу в національному центрі та проводити проєкти, ідеально прораховані з точки зору підтвердження.

3.2 Моделювання залежності прямих іноземних інвестицій від прогностичних маркерів розвитку економіки України в умовах повоєнної відбудови

Збільшення обсягів акумульованих та залучених прямих іноземних інвестицій завжди було одним із стратегічних напрямків удосконалення соціально-економічного розвитку України. Проте іноземні інвестори не збільшили свою присутність в Україні, вважаючи, що недостатньо покривають потреби національної економіки в капітальних інвестиціях за рахунок вітчизняних інвесторів.

Інвестиційна діяльність в Україні здійснюється в умовах воєнного стану, складних економічних умов та неефективної інституційної підтримки, що підвищує ризики втрат капіталу не лише в довгостроковій, але й у короткостроковій перспективі. Таким чином, хоча кумулятивний обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку України за 2013-2023 рр. залишався відносно стабільним, річний приплив іноземних інвестицій характеризувався тенденцією до зменшення.

Розробка прогностичних сценаріїв зміни показників економічного зростання та обсягів надходження ПІІ в Україну під час війни піддається високим ризикам невизначеності, бо ці показники залежать від періоду активних бойових дій і не можуть бути точно визначені, оскільки його неможливо визначити.

У зв'язку з цим у нашому дослідженні змоделюємо гіпотетичну ситуацію на основі розрахунку прогностичних показників ВВП та прямих іноземних інвестицій за умови завершення активної фази війни в Україні у 2024 р. Реалізація національної угоди дозволить наступного року розпочати програми, заплановані українським урядом у рамках «Плану відбудови України».

Для здійснення моделювання, перш за все, спрогнозуємо рівень показників економічного розвитку України (ВВП та ВВП на одну особу), використовуючи статистичні данні за 2013-2023 рр. (рис. 3.8).

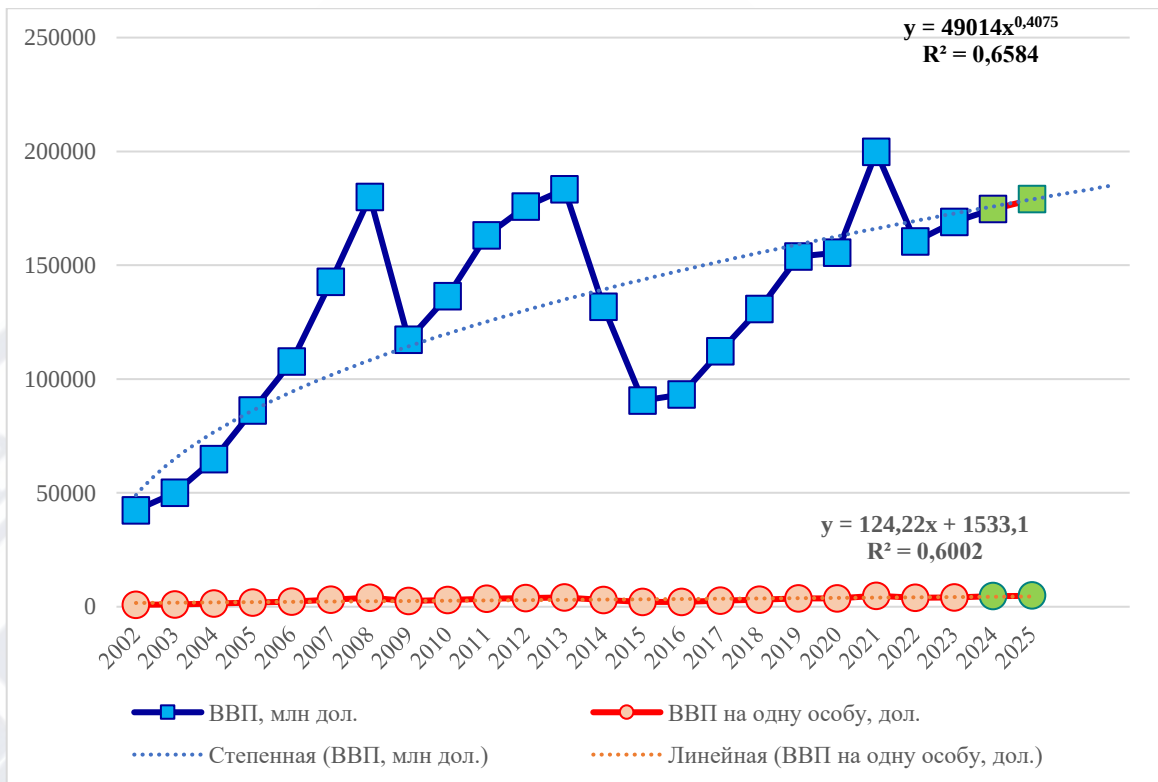

Рисунок 3.8 – Динаміка та прогностичний тренд показників економічного зростання України 2002–2025 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [26]

Прогнозні значення ВВП України на 2024-2025 рр. було отримано за допомогою екстраполяції тренду за вбудованою функцією ТЕНДЕНЦІЯ в табличному редакторі EXCEL.

На основі функції отримані прогностичні значення ВВП у фактичних цінах: 2024 р. – 174630 млн дол.; 2025 р. – 178912 млн дол. Прогнозні данні ВВП співпадають із основними прогностичними макропоказниками економічного і соціального розвитку України на 2024-2026 рр., які схвалені постановою Кабінету Міністрів України від 15.12.2023 №1315 «Про схвалення основних прогностичних макропоказників економічного і соціального розвитку України на 2024-2026 рр.» [27].

Очікуване значення показника ВВП України у розрахунку на одну особу у 2024-2025 рр. розраховано на основі отриманого вище прогностичного значення ВВП України, застосовуючи метод екстраполяції тренду та використовуючи функцію ТЕНДЕНЦІЯ.

Отже, ВВП України у розрахунку на одну особу у 2024 р. – 4620 дол., а у 2025 р. – 4800 дол.

Для розрахунку прогнозних обсягів залишків ПП в економіці України у 2024-2025 рр. використано дані Міністерства фінансів України (рис. 2.1). Доповнюючи прогнозними значеннями на 2024-2025 рр. динамічний ряд, що складається зі статистичних даних накопичених ПП в Україні, побудовано графік зміни цього показника в 2002–2025 рр. (рис. 3.9).

Стабільність та достатність потоків іноземні інвестицій в Україні стануть імпульсом для її повоєнного відновлення. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває питання проведення кореляційно-регресійного аналізу та моделювання залежності ПП в Україну від низки прогностичних маркерів розвитку економіки України.

Для проведення регресійного аналізу, було обрано такі прогностичні маркери, зокрема ВВП, млрд дол. (x_1), потоку експорту, млрд дол. (x_2), суми зовнішнього боргу країни, млрд дол. (x_3), середньомісячної зарплати, дол. (x_4), перекази до країни, млрд дол. (x_5) та індексу інфляції, % (x_6) та досліджено їх вплив по вхідний потік іноземних інвестицій в Україну (y) за 2002-2023 рр. (табл. Б.1 Додатку Б).

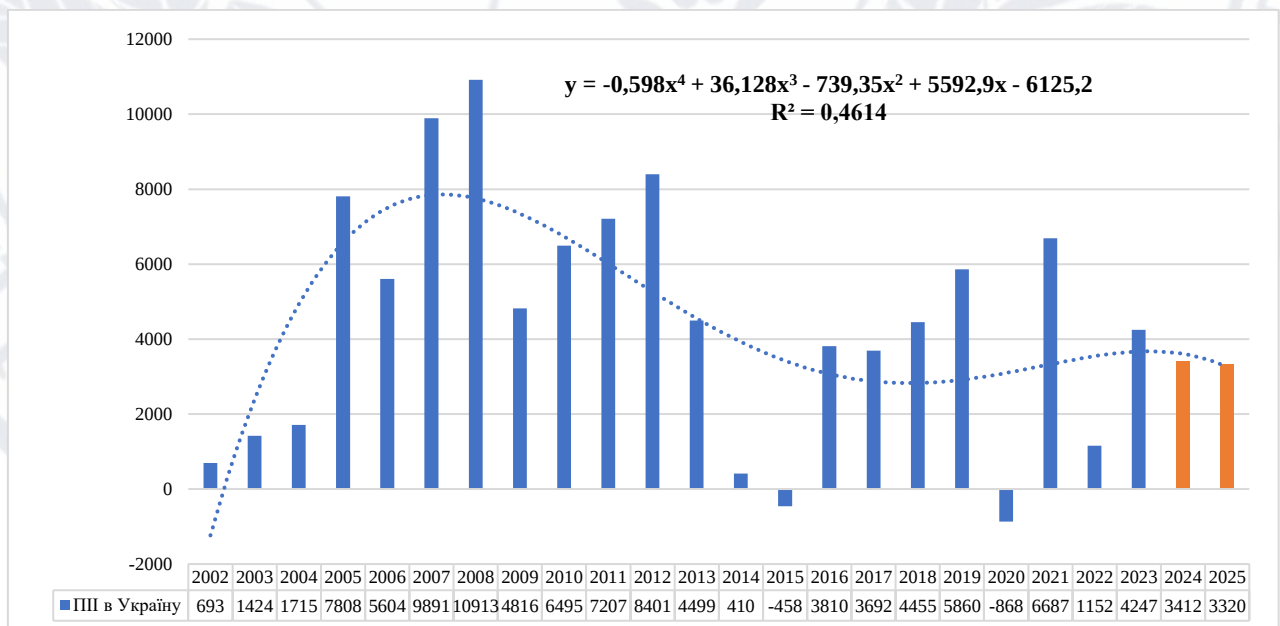

Рисунок 3.9 – Прямі іноземні інвестиції в Україні за 2002–2025 рр., млн дол.

Джерело: побудовано автором на основі [16]

Для аналізу множинного зв'язку ПІІ з прогностичними маркерами економічного розвитку України, був використаний метод множинної регресії при використанні «Пакет аналізу – аналіз даних» у Microsoft Excel).

Застосуємо покроковий алгоритм побудови моделі множинної регресії.

Крок 1. Побудуємо парну модель залежності ПІІ в Україні від розміру ВВП:

$$y = 0,36x_1 - 7,14 \quad (3.1)$$

Враховуючи темпи зміни ВВП та прямих іноземних інвестицій наростаючим потоком слід зазначити, що між ними існує суттєвий зв'язок. На рис. 3.10 побудоване кореляційне поле між означеними показниками та описано кореляційний лінійний зв'язок впливу ВВП на зростання прямих іноземних інвестицій.

При цьому коефіцієнт детермінації дорівнює $R^2 = 0,62$, а коефіцієнт кореляції $r = 0,79$, що вказує на прямий та тісний зв'язок.

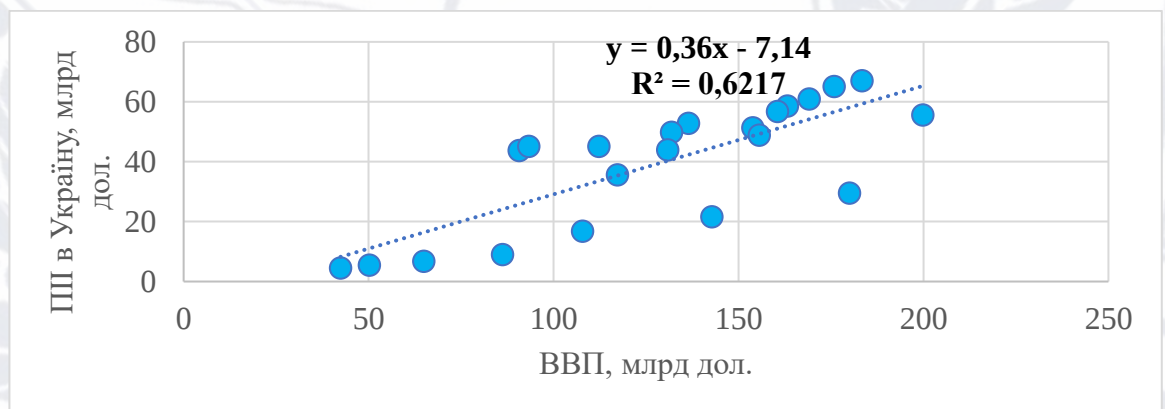

Рисунок 3.10 – Кореляційне поле між ПІІ в Україну (наростаючим підсумком) та ВВП за 2002-2023 рр.

Джерело: побудовано автором на основі рис. 3.8, 3.9

Крок 2. Побудуємо парну модель залежності показника ПІІ в Україну (наростаючим підсумком) від рівня експорту:

$$y = 0,84x_2 + 2,10 \quad (3.2)$$

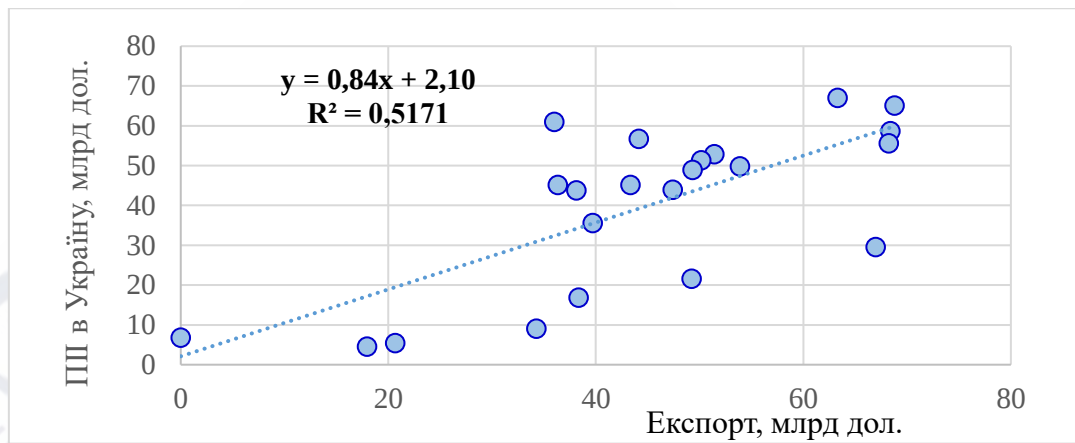

Рисунок 3.11 – Модель залежності ПП в Україні (наростаючим підсумком) від вартості експорту за 2002-2023 рр.

Джерело: побудовано автором на основі даних табл. Б.1 Додатку Б

Крок 3. Побудуємо парну модель залежності ПП в Україні (наростаючим підсумком) від рівня валового зовнішнього боргу країни:

$$y = 0,48x_3 - 8,75 \quad (3.3)$$

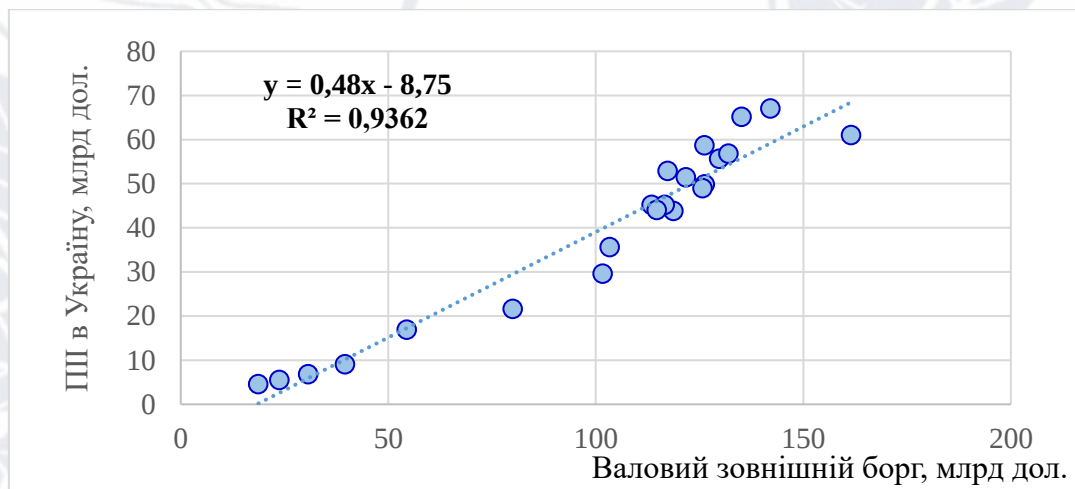

Рисунок 3.12 – Модель залежності ПП в Україні (наростаючим підсумком) від валового зовнішнього боргу за 2002-2023 рр.

Джерело: побудовано автором на основі даних табл. Б.1 Додатку Б

Крок 4. Побудуємо парну модель залежності ПП в Україні (наростаючим підсумком) від розміру середньої заробітної плати в Україні:

$$y = 0,13x_4 + 2,91 \quad (3.4)$$

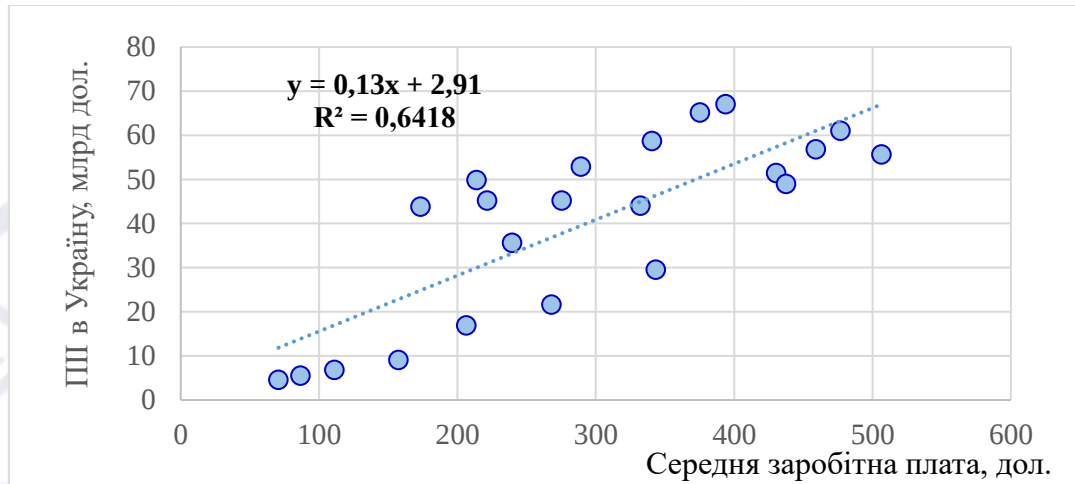

Рисунок 3.13 – Модель залежності ПП в Україні (наростаючим підсумком) від розміру середньої заробітної плати за 2002-2023 рр.

Джерело: побудовано автором на основі даних табл. Б.1 Додатку Б

Крок 5. Побудуємо парну модель залежності ПП в Україні (наростаючим підсумком) від розміру переказів до України:

$$y = 2,91x_5 + 14,77 \quad (3.5)$$

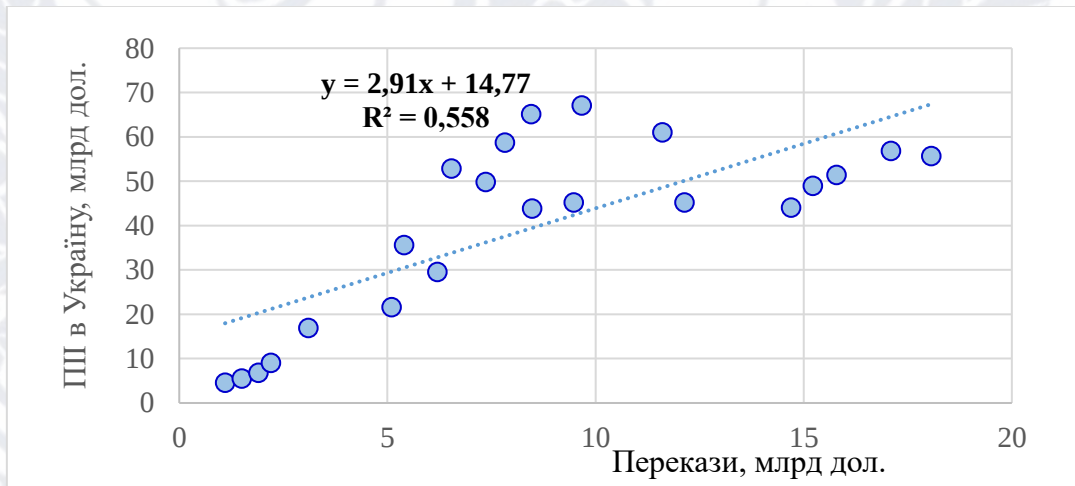

Рисунок 3.14 – Модель залежності ПП в Україні (наростаючим підсумком) від розміру переказів до України за 2002-2023 рр.

Джерело: побудовано автором на основі даних табл. Б.1 Додатку Б

Крок 6. Побудуємо парну модель залежності ПП в Україні (наростаючим підсумком) від рівня інфляції в країні:

$$y = -0,09x_6 + 49,73 \quad (3.6)$$

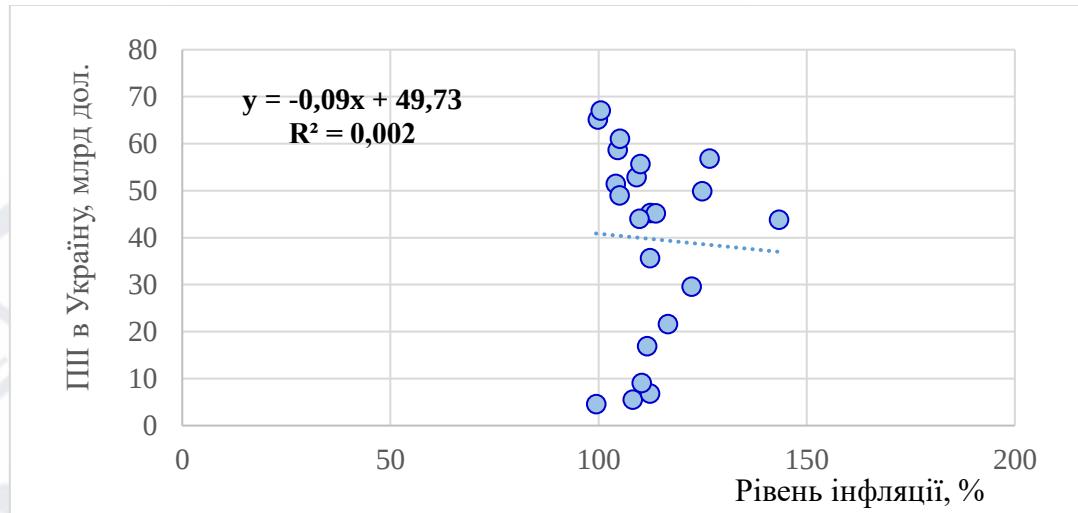

Рисунок 3.15 – Модель залежності ПП в Україні (наростаючим підсумком) від рівня інфляції за 2002-2023 рр.

Джерело: побудовано автором на основі даних табл. Б.1 Додатку Б

Узагальнимо шість кроків аналізу до табл. 3.2 з наведенням коефіцієнтів детермінації моделей залежності ПП в Україні (наростаючим підсумком) від факторних величин (рис. 3.10-3.15).

Таблиця 3.2 – Коефіцієнти детермінації моделей залежності ПП в Україні (наростаючим підсумком) від факторних величин

Фактори	Моделі	Коефіцієнт детермінації
ВВП, млрд дол.	$y = 0,36 - 7,14$	0,6217
Експорт, млрд дол.	$y = 0,84x_2 + 2,10$	0,5171
Валовий зовнішній борг, млрд дол.	$y = 0,48x_3 - 8,75$	0,9362
Середня заробітна плата, дол.	$y = 0,13x_4 + 2,91$	0,6418
Перекази до країни, млрд дол. США	$y = 2,91x_5 + 14,77$	0,5580
Рівень інфляції, %	$y = -0,09x_6 + 49,73$	0,0020

Джерело: складено автором на основі рис. 3.10-3.15

Отже, найбільший ступінь впливу на ПП в Україні (наростаючим підсумком) факторних ознак має динаміка валового зовнішнього боргу ($R^2 = 0,9362$), оскільки протягом часу, за який досліджувався показник, він переважно зростав рівномірно. Також дуже суттєвий рівень залежності ПП в

Україну від середньої заробітної плати ($R^2 = 0,6418$) та ВВП ($R^2 = 0,6271$).

Загалом, побудовані прогнознi екстраполяційні моделі мають в цілому високі коефіцієнти детермінації, окрім рівня інфляції, що свідчить про те, що можна довіряти результатам, отриманих за допомогою екстраполяції для прогнозування на майбутній період. Тому рівень інфляції виключимо з подальшого аналізу. Кореляційна матриця наведена у табл. Б.2 Додатку Б.

З табл. Б.2 Додатку Б видно, що колінеарність прослідковується між чинником x_1 та всіма іншими чинниками. Тому задля усунення мультиколінеарності із моделі усунено один з колінеарних чинників x_1 .

Крок 7. Відобразимо рівняння регресії у формулі 3.7, що надає змогу визначити вплив кожного фактору на результат.

Тому модель буде мати остаточний вигляд такий:

$$y = -9,745 + 0,092x_2 + 0,449x_3 - 0,005x_4 + 0,147x_5 \quad (3.7)$$

Проаналізувавши кожен параметр моделі 3.7, виявлено, що найбільшою мірою на зміну обсягу ПП в Україну впливає валовий зовнішній борг, де параметр становить 0,449, а найменшою мірою – заробітна плата, зі значенням (-0,005). Чим ближче значення до нуля, тим менший вплив.

Модель 3.7 свідчить, що за 20020-2023 рр. збільшення розміру середньої заробітної плати на 1 дол. США, призводило до того, що обсяг ПП в Україну в середньому зменшувався на 0,005 млрд дол.

Збільшення рівня зовнішнього боргу на 1 дол. призводило до збільшення ПП в Україну в середньому на 0,45 дол. Збільшення переказів на 1 дол. приводило до зростання ПП в Україну в середньому на 0,15 дол. Також зростання експортної виручки а 1 дол. забезпечувало зростання ПП на 0,1 дол.

Наступним кроком доцільно провести оцінку достовірності отриманої моделі, результат якої подано у табл. Б.3 Додатку Б.

За даними табл. Б.3 Додатку Б видно, що адекватність побудованого рівняння регресії (формула 3.7) оцінюється коефіцієнтом множинної кореляції

$R = 0,969$ (характеризує тісну лінійну залежність між ПП в Україну та факторами), коефіцієнтом детермінації $R^2 = 92,5 \%$ (зміна значення ПП на $92,5 \%$ залежить від перерахованих чинників).

Для того щоб оцінити достовірність економетричної моделі в цілому, обчислено критерій Фішера (F-критерій). Значення F-критерію Фішера порівнюється з табличною величиною і робиться висновок про надійність зв'язку. Результати оцінки зведено до табл. Б.4 Додатку Б.

Оскільки у рівнянні $F_{\text{факт}} > F_{\text{табл}}$ (оскільки $65,297 > 4,32E^{-11}$) то гіпотеза про відсутність зв'язку між сукупним стандартизованим показниками досліджуваними факторами відхиляється, тобто запропонована модель є статистично значуща.

Зауважимо, що достовірність економетричної моделі може бути досягнута лише за рахунок окремих параметрів, а інші можуть бути не достовірними, тому доцільно оцінити значущість кожного параметра моделей.

Також нами був здійснений аналіз за t-критерієм Стюдента. Табличне значення критерію Стюдента з рівнем значущості $0,05$ становить $12,71$. Фактичні показники t-критеріїв за всіма чинниками, що включені до моделі менші за табличне значення, що свідчить про те, що, з ймовірністю 95% , відмінності порівнюваних величин статистично не значимі.

Результати обчислення t-критерію для визначеної економетричної моделі ПП в Україну зведено до табл. Б.5 Додатку Б.

Таким чином, згідно з обчисленими характеристиками (коефіцієнти детермінації, кореляції, критерії Фішера та Стюдента), які використані для оцінювання достовірності моделі, можна зробити висновок, що побудована модель відбиває тісний зв'язок між ПП в Україну (наростаючим підсумком) та експортом, валовим зовнішнім боргом, середньою заробітною платою та розміром переказів.

Слід зазначити, що високі значення показників достовірності моделі визначають можливість її застосування для прогнозування.

Отже, регресійний аналіз дозволяє робити аргументовані висновки щодо

розвитку даного економічного процесу, що базуються та підкріплюються конкретними математичними розрахунками, а також має велике значення для визначення альтернативи при розробці заходів підвищення інвестиційної привабливості країни.

Висновки до розділу 3

Дослідивши проблеми залучення іноземних інвестицій в економіку України, було зроблено такі висновки.

1. Виявлені такі тенденції, проблеми та перспективи залучення іноземних інвестицій в економіку України:

1) Зацікавленість іноземних інвесторів з кожним роком зменшується. За даними Національного банку, протягом 2023 р. приплив прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в Україну становив 4247 млн дол., що в 7,6 рази більше, ніж обсяг інвестицій за 2022 р., але на 42% менше, ніж 2021 р.

2) За даними податкового комітету Верховної Ради, накопичені ПІІ, якщо порівнювати їх обсяги з країнами Центральної та Східної Європи, залишаються на низькому рівні.

3) Щодо структури накопичених інвестицій України, то за підсумками 2023 р. 67,2 %, становили інвестиції в капітал компаній і підприємств, а близько 32,8 % – інвестиції в боргові інструменти.

4) Порівнявши динаміку прямих іноземних інвестицій в Україні за 2008–2023 рр. з Індексом інвестиційної привабливості України, що розраховується Європейською Бізнес Асоціацією вимірює ЄБА, бачимо, що їх тенденції є майже синхронними за досліджений період.

5) Основними інвесторами для України в період з 2002–2023 рр. були: Кіпр, Німеччина, Нідерланди та Великобританія.

6) За 2022-2023 рр. основними закордонними інвесторами в корпоративному сегменті виступали компанії (бренди), що вже мали потужності в Україні на момент повномасштабного вторгнення РФ та ще

низка корпорацій, які оголосили про наміри реінвестувати кошти в Україну для підтримки своїх активів: ArcelorMittal, Bayer, CRH, Fixit, Kingspan, Onur Group, Unilever

7) Щодо розподілу іноземних інвестицій України по секторах економічної діяльності, то слід відмітити лідируючі позиції за зацікавленістю іноземних інвесторів у промисловості з часткою більшою за 30 %, за нею йде сільське, лісове та рибне господарство з часткою 12,6%, транспорт, транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність з часткою 12,1 %.

2. Інвестори мають стати ключовими стратегічними партнерами України в процесі відновлення. За оцінками Світового банку, протягом наступних десяти років для відбудови зруйнованої інфраструктури Україні необхідно буде щонайменше 486 млрд дол.

3. Дослідивши тенденції прямих іноземних інвестицій в Україну було сформовано переваги та можливості залучення іноземних інвестицій та загрози відтоку інвестицій завдяки SWOT-аналізу.

4. Побудовано економетричну модель залежності ПІІ в Україну від потоку експорту, млн дол. (x_2), суми зовнішнього боргу країни, млн. дол. (x_3), середньомісячної зарплати, дол. (x_4), та суми переказів до країни, млрд дол. (x_5). Високі значення показників достовірності моделі визначають можливість її застосування для прогнозування рівня ПІІ в Україну у майбутні періоди.

ВИСНОВКИ

Іноземні інвестиції дійсно є складним, багатогранним та динамічним явищем у сучасній міжнародній економіці та підприємництві. Узагальнюючи наукові підходи до трактування поняття «іноземні інвестиції», сформовано визначення досліджуваного терміну як економічної категорії як сукупності економічних відносин довготермінового характеру, що виникають між інвестором-нерезидентом та країною-реципієнтом у передбачених законом формах з метою отримання економічного ефекту, та забезпечені державними гарантіями захисту.

Іноземні інвестиції можуть мати різні форми та методи залежно від характеру інвестицій та цілей інвестора.

Емпіричне дослідження іноземного інвестування в світовому господарстві дозволило зробити такі висновки.

1. Глобальне середовище для міжнародного бізнесу та транскордонних інвестицій залишається складним і у 2023 р. Хоча економічні перешкоди, які сформували інвестиційні тенденції у 2022 р., дещо вщухли, але не зникли. У 2023 р. світові потоки ПІІ впали на 7% до 1364 млрд дол. США, зберігаючи низхідну траєкторію та залишаючись нижче допандемічного рівня другий рік поспіль. Щодо квартальних та піврічних тенденцій 2019-2023 рр., то дивлячись на піврічні значення, глобальні потоки ПІІ зросли на 84% у першій половині 2023 р. з дуже низького рівня у другій половині 2022 р., а потім впали на 18% у другій половині 2023 р.

2. Глобальні тенденції ПІІ відповідають іншим макроекономічним змінним, які показують негативні або повільні темпи зростання.

3. У регіоні ОЕСР надходження ПІІ загалом зросли на 11% до 501 млрд дол., що значною мірою пов'язане зі зменшенням дезінвестицій у Люксембурзі у порівнянні з 2022 р. Тим не менш, це приховує той факт, що понад дві третини економік країн ОЕСР зафіксували нижчий притік ПІІ у 2023 р. порівняно з 2022 р.

4. Країнами з найбільшим скороченням (понад 20 млрд дол.) були Австралія та США, що пояснюється нижчими реінвестиціями. Значне падіння притоку ПІІ до Швеції пояснюється меншим припливом акцій. Великі дезінвестування у 2023 р. зафіксовані у Нідерландах (-168 млрд дол.), Люксембурзі (-63 млрд дол.) та у Великобританії (-90 млрд дол.).

5. Надходження ПІІ до країн G20 скоротилися у 2023 р. на 34% порівняно з 2022 р., та на 30,7 % за весь досліджений період. Проте, незважаючи на цю загальну тенденцію до зниження в більшості економік, у 2023 р. США залишалися лідером за надходженням ПІІ (341 млрд дол.). Друге місце посіла Бразилія (64 млрд дол.), потім Канада (50 млрд дол.).

6. ПІІ з країн ОЕСР хоча і зросли за 2013-2023 рр. на 6,6 %, а у порівнянні з попереднім роком на 1,2 %, проте не досяг максимального значення 2015 р.

7. У 2023 р. США були основним джерелом відтоку прямих іноземних інвестицій у світі з 442 млрд дол., за ними йшли Китай (185 млрд дол.) і Японія (184 млрд дол.). У 2023 р. США були і основним реципієнтом ПІІ в ОЕСР із 128 млрд дол., за ними йшли Великобританія (40 млрд дол.) та Канада (29 млрд дол.). Дохід від прямих іноземних інвестицій складається з частки іноземного інвестора в доходах його філіалів і чистих відсотків від внутрішньофірмової заборгованості. Зміни в доходах відображають зміни в прибутковості інвестицій.

8. Прибутки від зовнішніх ПІІ зросли на скромний 1% у 2023 р., що частково обумовлено надходженнями ПІІ дочірніх компаній США, Франції та Ірландії за кордоном, які зросли більш ніж на 20 млрд дол. в кожному випадку. Вартість завершених угод і кількість угод впали на 43% і на 18% відповідно. Уповільнення вплинуло як на країни з розвинутою економікою, так і на країни економікою, що розвивається. Вартість завершених транскордонних угод M&A впала на 46% у розвинених країнах та на 32% у країнах, що розвиваються, тоді як кількість укладених угод зменшилася приблизно на 18% в обох групах країн.

Дослідивши проблеми залучення іноземних інвестицій в економіку України, було зроблено такі висновки.

1. Виявлені такі тенденції, проблеми та перспективи залучення іноземних інвестицій в економіку України:

1) Зацікавленість іноземних інвесторів з кожним роком зменшується. За даними Національного банку, протягом 2023 р. приплив прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в Україну становив 4247 млн дол., що в 7,6 рази більше, ніж обсяг інвестицій за 2022 р., але на 42% менше, ніж 2021 р.

2) За даними податкового комітету Верховної Ради, накопичені ПІІ, якщо порівнювати їх обсяги з країнами Центральної та Східної Європи, залишаються на низькому рівні.

3) Щодо структури накопичених інвестицій України, то за підсумками 2023 р. 67,2 %, становили інвестиції в капітал компаній і підприємств, а близько 32,8 % – інвестиції в боргові інструменти.

4) Порівнявши динаміку прямих іноземних інвестицій в Україні за 2008–2023 рр. з Індексом інвестиційної привабливості України, що розраховується Європейською Бізнес Асоціацією вимірює ЄБА, бачимо, що їх тенденції є майже синхронними за досліджений період.

5) Основними інвесторами для України в період з 2002–2023 рр. були: Кіпр, Німеччина, Нідерланди та Великобританія.

6) За 2022-2023 рр. основними закордонними інвесторами в корпоративному сегменті виступали компанії (бренди), що вже мали потужності в Україні на момент повномасштабного вторгнення РФ та ще низка корпорацій, які оголосили про наміри реінвестувати кошти в Україну для підтримки своїх активів: ArcelorMittal, Bayer, CRH, Fixit, Kingspan, Onur Group, Unilever

7) Щодо розподілу іноземних інвестицій України по секторах економічної діяльності, то слід відмітити лідируючі позиції за зацікавленістю іноземних інвесторів у промисловості з часткою більшою за 30 %, за нею йде сільське, лісове та рибне господарство з часткою 12,6%, транспорт, транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність з часткою 12,1 %.

2. Інвестори мають стати ключовими стратегічними партнерами

України в процесі відновлення. За оцінками Світового банку, протягом наступних десяти років для відбудови зруйнованої інфраструктури Україні необхідно буде щонайменше 486 млрд дол.

3. Дослідивши тенденції прямих іноземних інвестицій в Україну було сформовано переваги та можливості залучення іноземних інвестицій та загрози відтоку інвестицій завдяки SWOT-аналізу.

4. Побудовано економетричну модель залежності ПІІ в Україну від потоку експорту, млн дол. (x_2), суми зовнішнього боргу країни, млн. дол. (x_3), середньомісячної зарплати, дол. (x_4), та суми переказів до країни, млрд дол. (x_5). Високі значення показників достовірності моделі визначають можливість її застосування для прогнозування рівня ПІІ в Україну у майбутні періоди.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаренко О.О., Нижник К.С. Залучення іноземних інвестицій як джерело економічного зростання. *Вісник КНУТД*. 2014. № 3. С. 88-95.
2. Закон України «Про режим іноземного інвестування». URL: https://protocol.ua/ua/pro_regim_inozemnogo_investuvannya_statnya_2/ (дата звернення 15.04.2024).
3. Бирка М.І. Класифікація прямих іноземних інвестицій. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми економіки та управління»*. 2012. № 725. С. 24-31.
4. Buckley P., Casson M. *The Future of the Multinational Enterprises*. London, 1976.
5. Dunning J.H. *Multinational Enterprises and Global Economy*. Addison – Wesley Publishing Company, Wokingham, UK, 1993.
6. Caves R. E. *International Corporations: The Industrial Economics of Foreign Investment*. *Economica*. 1971. № 3. P. 1–27.
7. Kojima K., Ozawa T. *Micro- and Macro-Economic Model of Direct Foreign Investment: Toward a Synthesis*. *Hitotsubashi Journal of Economics*. 1984. № 26 (2). P. 135-145.
8. Сириченко Н. С. Розвиток міжнародного інвестування в умовах глобальних трансформацій. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. Спеціальність 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини. 2016. Вінниця. 235 с.
9. Бирка М.І. Теоретико-методологічні підходи до аналізування прямих іноземних інвестицій в контексті їх залучення. *Науковий журнал «Стратегія розвитку України». Економіка. Соціологія. Право*. 2012. № 1. – С. 34-41.
10. Рогач О.І. Міжнародні інвестиції: Теорія та практика бізнесу транснаціональних корпорацій. К.: Либідь, 2005. 720 с.
11. Свірідова Н. Д. Прямі іноземні інвестиції: світовий досвід та стратегія залучення в економіку України: монографія. Луганськ: Вид-во СЛУ

ім. В. Даля, 2004. 164 с.

12. Feldstein M. Aspects of Global Economic Integration: Outlook for the Future. NBER Working Paper, 2000. № 7899 (Cambridge, Massachusetts: National Bureau of Economic Research).

13. Hausmann R., Fernández-Arias E. Foreign Direct Investment: Good Cholesterol? Inter-American Development Bank Working Paper. 2000. № 417 (Washington).

14. Global FDI flows continued to decline in 2023. URL: <https://unctad.org/publication/world-investment-report-2023> (дата звернення 18.04.2024).

15. FDI in figures. April 2024. URL: <https://www.oecd.org/investment/investmentnews.htm>. (дата звернення 28.04.2024).

16. Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) в Україну. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/> (дата звернення 28.04.2024).

17. Іноземні інвестори вже повертаються? Як Україна отримала \$4,2 млрд у 2023 році. URL: <https://mind.ua/publications/20271636-inozemni-investori-vzhe-povertayutsya-yak-ukrayina-otrimala-42-mlrd-u-2023-roci#:~:text=%D0%86%D0%BD%D1%84%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D0%BA%D0%B0&text=%D0%97%D0%B0%20%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%BC%D0%B8%20%D0%9D%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%B1%D0%B0%D0%BD%D0%BA%D1%83%2C%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%82%D1%8F%D0%B3%D0%BE%D0%BC,%25%20%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%88%D0%B5%2C%20%D0%BD%D1%96%D0%B6%202021%20%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83> / (дата звернення: 31.04.2024).

18. Соколовська О. М. Прямі іноземні інвестиції в економіці України: стан і проблеми залучення. *Вісник економічної науки України*. 2021. № 2 (41). С. 92–99. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2021.2\(41\).92-99](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2021.2(41).92-99).

19. Офіційний сайт Європейської Бізнес Асоціації. URL: <https://eba.com.ua/research/doslidzhennya-ta-analityka/> (дата звернення: 21.04.2024).

20. Офіційний сайт НБУ. Статистика зовнішнього сектору. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external#5> (дата звернення: 11.05.2024).

21. Щербина А. Інвестують попри війну. Хто та скільки вкладає в Україну серед міжнародного та українського бізнесу? URL: <https://forbes.ua/money/investuyut-popri-viynu-khto-ta-skilki-vkladae-v-ukrainu-sered-mizhnarodnogo-ta-ukrainskogo-biznesu-oglyad-vid-investanalitika-artema-shcherbini-08122023-17779>. (дата звернення: 11.05.2024).

22. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <http://minfin.gov.ua>. (дата звернення: 11.05.2024).

23. Updated Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment Released. URL: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2024/02/15/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment-released>. (дата звернення: 11.05.2024).

24. Війна – не перешкода. Інвестиції в Україну зростають, але для відновлення замало. Що треба зробити владі? URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2024/04/25/712862/>. (дата звернення: 11.05.2024).

25. Вітер В.А., Цаль-Цалко Ю.С. Тенденції, проблеми та перспективи залучення іноземних інвестицій в економіку України. URL: <https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fconf.ztu.edu.ua%2Fwp-content%2Fuploads%2F2023%2F12%2F30.pdf&psig=AOvVaw0u4P2FzeTqIeshUH1GdVzS&ust=1716738622145000&source=images&cd=vfe&opi=89978449&ved=0CAcQrpoMahcKEwi42Zjwk6mGAxUAAAAAHQAAAAAQBA>. (дата звернення: 11.05.2024).

26. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 11.05.2024).

27. Прогноз економічного і соціального розвитку України на 2024-2026

роки. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=77059300-efc0-4c61-8a67-3974e0cd27a5&title=PrognozEkonomichnogoISotsialnogoRozvitkuUkraini>. (дата звернення: 18.05.2024).

28. FDI stocks. URL: https://www.oecd-ilibrary.org/finance-and-investment/foreign-direct-investment-fdi/indicator-group/english_9a523b18-en (дата звернення: 18.04.2024).

29. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19.03.1996 р. №93/96: за станом на 15.01.2011 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 93. Ст. 80.

30. Інвестологія: наука про інвестування: навч. посіб. / С. К. Реверчук, Н. Й. Реверчук, І. Г. Скоморович [та ін.]. К.: Атіка, 2001. 264 с.

31. Hymer S. H. The International Operations of National Firms: A Study of Direct Foreign Investment. (MIT Press), 1976. 253 с.

32. Trade and Investment. World Trade Organization. URL: https://www.wto.org/english/tratop_e/invest_e/invest_e.htm. (дата звернення: 18.04.2024).

33. Тесля С. М. Прямі іноземні інвестиції як економічна категорія, їх суть та класифікація. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2009. Вип. 19.3. С. 131–139.

34. Герзанич В.М. Основні недоліки та проблеми залучення іноземних інвестицій в Україні. *Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка»*. 2014. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/n=4&y=2014/> (дата звернення: 18.04.2024).

35. Хрущ Н.А. Інвестиційна діяльність: сучасні стратегії та технології. Хмельницький: ХНУ, 2004. 309 с.

36. Череп А.В. Инвестознавство. К.: Кондор, 2006. 398 с.

37. Егоров А.Ю. Институционализм. Инвестиционный потенциал: формирование и реализация. Харьков, 2007. 318 с.

38. Федоренко В.Г. Інвестування: підручник; 2-ге вид., перероб і доп. К.:

Алерта, 2008. 448 с.

39. Кібенко О.Р. Сучасний стан та перспективи правового регулювання корпоративних відносин: порівняльно-правовий аналіз права ЄС, Великобританії та України: авто-реф. дис. ... докт. юр. наук: 12.00.04; Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. Харків, 2006. 46 с.

40. Лісніченко С.М. Фінансово-правове регулювання іно-земного інвестування в Україні (за законодавством України, ЄС та США): автореф. дис. ... канд. юр. наук: 12.00.07. К., 1999. С. 14.

41. Крупка М.І. Фінансово-кредитний механізм іннова-ційного розвитку економіки України: монографія. Львів: Видавн. центр Льв. нац. ун-ту ім. І. Франка, 2001. 608 с.

42. Лашихіна В. Поняття та особливості іноземних інвестицій: досвід України. *The scientific heritage*. 2021. № 77. С. 34-40.

43. Антонов В. Б. Теоретичне підґрунтя класифікації іноземних інвестицій. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2010. № 20. С. 290–299.

44. Бланк И.А. Основы инвестиционного менеджмента. К.: Эльга-Н, Ника-Центр. Т.1. 2001. 536 с.

45. Загородній А.Г., Стадницький Ю.І. Менеджмент реальних інвестицій: навч. посіб. К.: Т-во «Знання», КОО, 2000. 209 с.

46. Маслій В. Теоретичні аспекти застосування методу групувань в статистичному дослідженні процесу іноземного інвестування в Україні. *Економічний аналіз: зб. наук. праць* / Тернопільський національний економічний університет. 2011. № 8/1. С. 446 – 448.

47. Пехник А. В. Іноземні інвестиції в економіку України: навч. посіб. К.: Знання, 2007. 336 с.

48. Рогач О.І. Міжнародні інвестиції: Теорія та практика бізнесу транснаціональних корпорацій. К.: Либідь, 2005. 720 с.

49. Свірідова Н. Д. Прямі іноземні інвестиції: світовий досвід та стратегія залучення в економіку України: монографія. Луганськ: Вид-во СЛУ ім. В. Даля, 2004. 164 с.

50. Інвестування української економіки: монографія / За ред. А.І. Сухорукова; РНБОУ, Нац. ін-т проблем міжнародної безпеки. К., 2005. 439 с.
51. Федоренко В.Г. Іноземне інвестування економіки України: навч. посіб. К.: МАУП, 2004. 272 с.
52. Cantwell J., Mudambi R. Mne competence creating subsidiaries mandates. *Strategic Management Journal*. 2005. № 12. P. 155–172.
53. Chen T. J., Ku J. H. The Effect of Foreign Direct Investment on Firm Growth: The Case of Taiwan's Manufactueres'. *Japan and the World Economy*. 2000. № 12. P. 153–172.
54. Kuemmerle W. The drivers of foreign direct investments into research and development: an empirical investigation. // *Journal of International Business Strategy*. 1999. № 30. P. 1–24.
55. Narula R., Marin A. Exploring the relationship between direct and indirect spillovers from FDI in Argentina, MERIT Research Memoranda 2005-024. *Maastricht Economic Research Institute on Innovation and Technology*.
56. Коляда О.В. Іноземне інвестування в Україні на шляху інтеграції до світового господарства. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2016. № 1. С. 67–84.
57. Михайленко О. Г., Красникова Н. А. Вплив іноземних інвестицій на розвиток економіки України в умовах глобалізації. *Електронний журнал «Ефективна економіка»*. 2020. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8046> (дата звернення: 11.05.2024).
58. Мережко Г.М., Ткачук М.Є. Статистичний аналіз прямих іноземних інвестицій в Україні. *Глобальні та національні проблеми економіки Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського*. 2015. Випуск 8. С. 1213–1215.
59. Олешко Т.І., Козел А.М. Особливості залучення іноземних інвестицій в економіку України. *Ефективна економіка*. 2019. № 4. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2019/6.pdf (дата звернення: 15.05.2024).

60. Сааджан В.А., Скорик Т.О. Іноземні інвестиції: аналіз та вплив на економічний розвиток України. *Науковий журнал. Економіка: реалії часу*. 2012. № 3-4 (4-5). С. 129–135. URL: <http://economics.opu.ua/files/archive/2012/n4-5.htm> (дата звернення: 11.05.2024).

61. Довгенко Я. О. Оцінка та моделювання залежності прямих іноземних інвестицій від макроекономічних чинників. *Економіка та суспільство*. 2021. Випуск 29. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/523/501> (дата звернення: 21.05.2024).

62. Савченко М.В., Степанюк В.Л. Тенденції, проблеми та перспективи залучення іноземних інвестицій в економіку України. *Актуальні проблеми економіки*. 2024. № 6 (276). URL: <https://eco-science.net/>

The background of the page features a large, faint, circular seal of Donet National University. The seal's outer ring contains the text "ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ" at the top and "ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА" at the bottom. The inner circle depicts a shield with a compass, an hourglass, and a star, surrounded by a laurel wreath. A banner at the bottom of the shield reads "NOMEN EST OMEN", and another banner on the right reads "ІМ'Я ЗОБОВ'ЯЗУЄ".

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Таблиця А.1 – Полісемія визначень поняття «іноземні інвестиції» науковцями

Автор	Визначення поняття «іноземні інвестиції»
1	2
ОЕСР [28]	категорія транскордонних інвестицій, у яких інвестор-резидент однієї економіки встановлює тривалий інтерес і значний ступінь впливу на підприємство-резидент іншої економіки
[29]	відбуваються, коли іноземні компанії інвестують у вітчизняні компанії та прагнуть активної участі в їх повсякденній діяльності та ключовому стратегічному розширенні
Закон України «Про режим іноземного інвестування» [29]	види цінностей, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності
МВФ [30, с. 20]	здійснюються за межами національних кордонів з метою розширення виробництва товарів і послуг, закупівлі товарів для імпорту в країну базування або експорту в треті країни
С. Хаймер [31]	отримання за кордоном фізичних активів, за якої поточний контроль залишається у багатонаціональної компанії у неї на батьківщині, тобто контроль – це ключовий елемент іноземних інвестицій
СОТ [32]	інвестор-резидент однієї країни (країни-господаря), розміщує свої активи в межах іншої країни (країна-реципієнти) за умови отримання контролю за цими активами
С. Тесля [33]	матеріальні і нематеріальні капітали, які вкладають держава, компанія чи підприємець в інші підприємства за кордоном для отримання підприємницького прибутку
В. Герзанич [34]	вкладення капіталу з метою придбання довгострокового економічного інтересу в країні-реципієнти капіталу, яке забезпечує контроль прямого іноземного інвестора над об'єктом розміщення капіталу
Дж. Даннінг [5]	здійснюються поза межами країни базування, але всередині компанії інвестора. Контроль за ресурсами, що переводяться, залишається у інвестора. Вони складаються з набору активів та проміжних продуктів, таких, як капітал, технологія, вміння та знання у галузі управління, доступ до ринків та підприємливість
Н.А. Хрущ [35, с. 121]	інвестиції іноземних юридичних та фізичних осіб, іноземних держав, міжнародних урядових та неурядових організацій на території конкретної країни
А.В. Череп [36, с. 78]	вкладення капіталу нерезидентами (юридичними або фізичними особами) в об'єкти (інструменти) інвестування даної країни
А.Ю. Єгоров [37, с. 121]	специфічний інститут економічної взаємодії між фірмою-виробником товарів (послуг) з однієї країни і їх споживачами (фірмами домогосподарствами) з іншої країни
В.Г. Федоренко [38]	запозичені і кредитні ресурси міжнародних інвестиційних установ, закордонних корпорацій і фірм, спільних підприємств

ПРОДОВЖЕННЯ ДОДАТКУ А

Продовження таблиці А.1

<i>1</i>	<i>2</i>
О. Р. Кібенко [39, с. 21]	цінності, які мають конкретно визначену ринкову вартість; вкладені іноземним інвестором на території України у передбачених законом формах на тривалий термін з метою отримання прибутку (доходу) від їх використання у господарській діяльності, здійснюваний самим іноземним інвестором або іншими суб'єктами інвестиційної діяльності, а також права іноземного інвестора, що впливають з такого капіталовкладення
С. М. Лісніченко [40]	капітальні вкладення у сферу матеріального виробництва, які здійснюються іноземними суб'єктами підприємницької діяльності у вигляді високотехнологічного обладнання, засобів виробництва, валютних коштів, прав промислової й інтелектуальної власності, за рахунок яких досягається суспільно-корисний ефект та створюється прибуток
М. І. Крупка [41, с. 24]	вкладення, які забезпечуючи приріст основного капіталу та створюють новий капітал
В. Лащихіна [42]	вкладення іноземних інвесторів у передбачених законом формах, в підприємства та організації будь-якої організаційно-правової форми або на основі договору з метою отримання прибутку або досягнення бажаного соціального та економічного результату, які забезпечені державними гарантіями захисту

Джерело: складено автором на основі [5; 28-42]

ПРОДОВЖЕННЯ ДОДАТКУ А

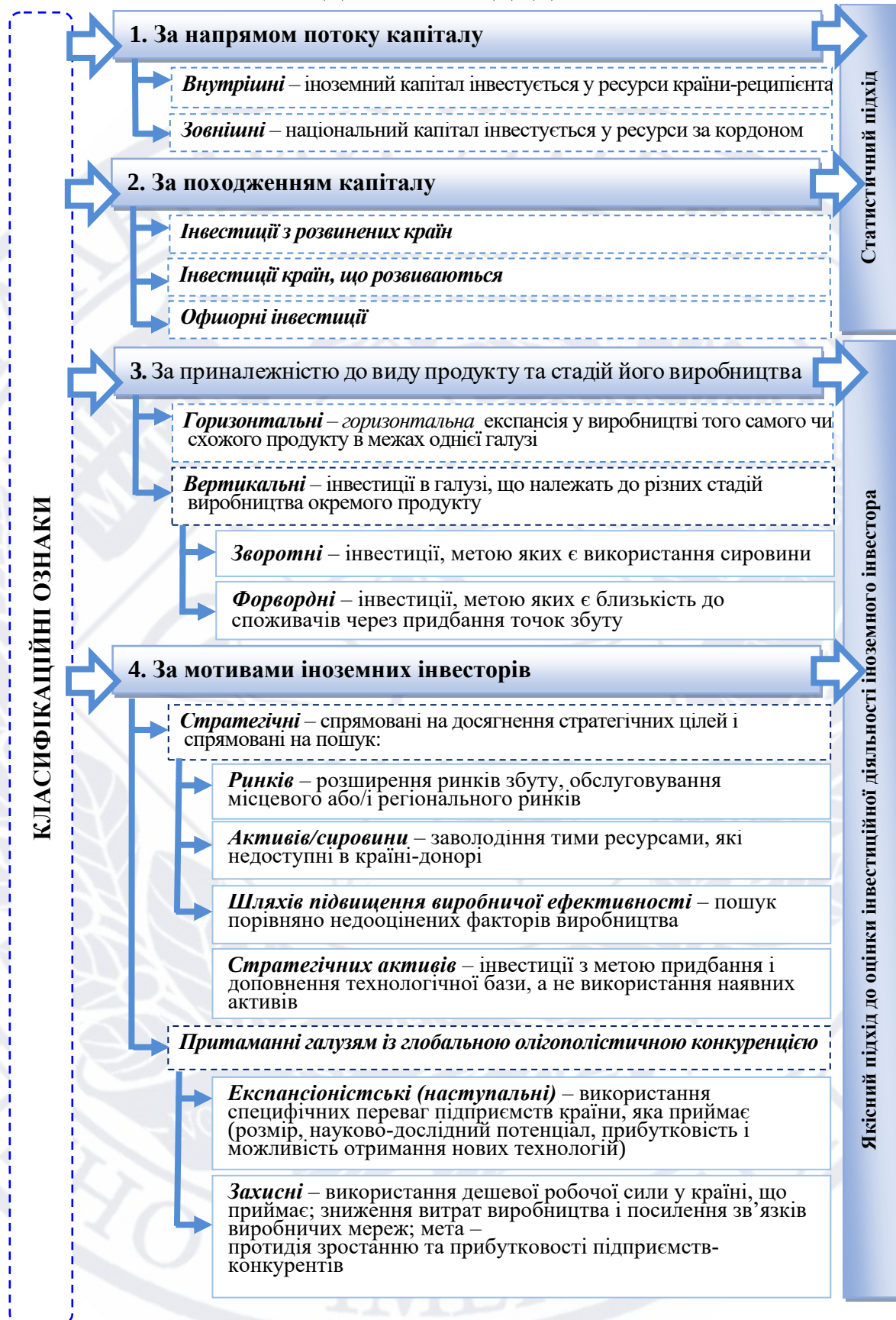
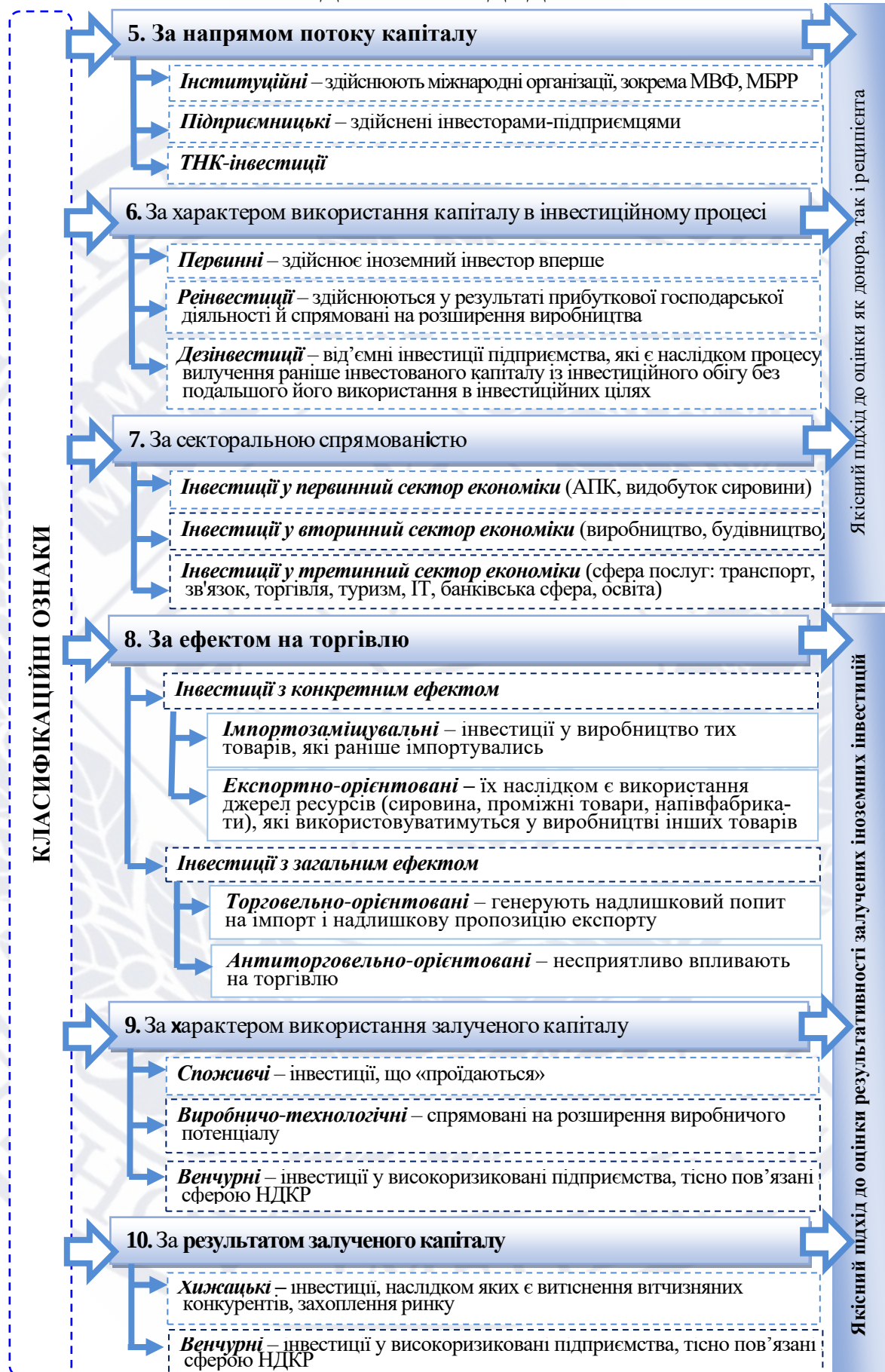

Рисунок А.1 – Класифікація іноземних інвестицій

Джерело: побудовано автором на основі [5-8; 43-55]

ПРОДОВЖЕННЯ ДОДАТКУ А

Продовження рисунку А.1 – Класифікація іноземних інвестицій
Джерело: побудовано автором на основі [5-8; 43-55]

ПРОДОВЖЕННЯ ДОДАТКУ А

Таблиця 1.2 – Генезис теорій інвестування

Основні етапи	Напрями, школи, доктрини	Представники теорій	Сутність інвестиційної доктрини
1	2	3	4
XVI – XVII ст.	Меркантилізм	Т. Ман, Д. Юм, Дж. Ло, Ж. Кольбер	Головну роль в економіці грає сфера обігу, яку ідентифікували як середовище, в якому зростають обсяги капіталів завдяки прибутковості іноземних інвестицій
XVII – XVIII ст.	Теорії камералістів	Л. Зекендорф, Й. Бехер, Ф. Горніг	Стимулювання державою інвестиційної діяльності в контексті суто національних інтересів. Надавалась значна увага іноземним інвестиціям
XVII – XIX ст.	Класична теорія	В. Петті, П. Буагільбер, А. Сміт, Д. Рікардо, Р. Мальтус	Аналіз інвестиційних процесів як основи збагачення суспільств. Визначення об'єктивних закономірностей, що стимулюють інвестування
XIX – XX ст.	Марксизм	К. Маркс, Ф. Енгельс	Інвестиції не є функцією від норми прибутку. Обсяги інвестицій залежать від розмірів прибутку. Інновації – засіб, що сприяє дії основного мотиву інвестування
XX ст.	Неокласицизм	Л. Вальрас, А. Маршал, І. Фішер, Р.Нурсе	Сформульовано правило переливання інвестиційного капіталу. Інвестування розглядається у контексті співвідношення ціни і корисності. Показано зв'язок між інфляцією і ставкою відсотка. Приділено увагу міжнародному руху капіталу
3 другої половини 30-х рр. до початку 70-х рр. XX ст.	Кейнсіанство	Дж. М. Кейнс, Е. Хансен, Р. Харрод, Дж. Хікс, Е. Домара, П. Самуельсон, Ф. Перу	Дослідження залежностей і пропорцій між сукупними народногосподарськими величинами - національним доходом, заощадженнями, інвестиціями, ринковим попитом і споживанням, що визначають ефективний попит
3 70-х рр. XX ст.	Монетаризм	М. Фрідмен, В. Ойкен	Сформульовано гіпотези непокритого і покритого паритету відсоткових ставок, згідно з якими рух інвестицій є компенсованим: вкладанням коштів у національну та зарубіжну економіку перекривається ризиками за рахунок різниці в доходності інвестицій

ПРОДОВЖЕННЯ ДОДАТКУ А

Продовження таблиці А.2

1	2	3	4
3 70-х рр. XX ст.	Теорія ринкової влади	С. Гаймер, Р. Ньюфармер, К. Кокоулінг, Р. Сагден	Умови прямих інвестицій – для успішної організації мережі зарубіжного виробництва транснаціональна фірма повинна користуватися певними перевагами щодо місцевих компаній країни-реципієнта
3 70-х рр. XX ст.	Теорія монополістичних переваг	Ч. Кіндлбергер, П. Кругман, Р. Кейвз, С. Гаймер	Монополістичні переваги трактуються як переваги, досягнуті за рахунок переваг в інтелектуальному капіталі та економічному потенціалі. Інвестиції переміщуються з однієї країни в іншу під впливом цінового фактора, доки фірма, користуючись перевагами, може отримувати надприбутки
3 70-х рр. XX ст.	Теорія життєвого циклу продукту (галузі)	Р. Вернон, Р. Стобоух, Ф. Таунсено	Показана залежність еволюції міжнародного інвестування та інтернаціонального виробництва товару від циклу його життя
60-70 рр. XX ст.	Теорія недосконалості ринків капіталу	Р. Алібер	Ключовими факторами при поясненні моделі прямого іноземного інвестування мають бути ринок цінних паперів, ризик обміну та ринкові переваги для холдингових активів, деномінованих у певних валютах
Середина 70-х рр. XX ст.	Теорія міжнародної диверсифікації ризиків	Д. Лессард	Виникнення транснаціональних фірм та спрямування прямих інвестицій у створення їх зарубіжної мережі підприємств зумовлені необхідністю знизити ризики шляхом міжнародного розосередження капіталу, тобто його міжнародної диверсифікації
70-і рр. XX ст.	Теорія інтерналізації	П. Баклі, М. Кесон, Р. Кейвз, А. Рагмен	Ринки неспроможні ефективно розміщувати фактори послуг та товарів відповідно до природних та встановлених урядами зовнішніх (неринкових) ефектів. Міжнародні корпорації намагаються сформувати свій внутрішній ринок для обміну товарів і послуг, де здійснюються прямі інвестиції

ПРОДОВЖЕННЯ ДОДАТКУ А

Продовження таблиці А.2

1	2	3	4
3 початку 70-х рр. XX ст.	Теорії олігополісти чної реакції	Ф. Нікербокер	Спроба пояснити причини та напрями прямих інвестицій через поведінки компаній у рамках олігополії. Для олігополістичних галузей характерна тенденція одночасного виходу на зарубіжні ринки багатьох підприємств
90-ті рр. XX ст.	Концепція шляхів інвестиційн ого розвитку	Дж. Даннінг, Р. Нарула	Уніфікуються моделі зростання прямих інвестицій у країнах, що перебувають на різних рівнях індустріалізації

Джерело: [8, с. 20-22]

ДОДАТОК Б

Таблиця Б.1 – Динаміка основних прогностичних маркерів розвитку України, що впливають на ППП за 2002–2023 рр.

	ППП наростаючим, млрд дол. (y)	ВВП, млрд дол. (x ₁)	Експорт, млрд дол. (x ₂)	Зовнішній борг, млрд дол. (x ₃)	Середньомісячн а зарплата, дол. (x ₄)	Перекази, млрд дол. (x ₅)	Інфляція, % (x ₆)
2002	4,56	42,4	18,0	18,7	70,6	1,1	99,4
2003	5,47	50,1	20,7	23,8	86,7	1,5	108,2
2004	6,79	64,9	0,0	30,7	111	1,9	112,3
2005	9,047	86,1	34,3	39,6	157,3	2,2	110,3
2006	16,89	107,8	38,4	54,5	206,5	3,1	111,6
2007	21,607	142,7	49,2	80	267,9	5,1	116,6
2008	29,542	180,0	67,0	101,7	343,4	6,2	122,3
2009	35,616	117,2	39,7	103,4	239,5	5,4	112,3
2010	52,872	136,4	51,4	117,3	289,3	6,5	109,1
2011	58,654	163,2	68,4	126,2	340,7	7,8	104,6
2012	65,121	175,8	68,8	135,1	375,3	8,4	99,8
2013	67,031	183,3	63,3	142,1	393,8	9,7	100,5
2014	49,839	131,8	53,9	126,3	213,8	7,4	124,9
2015	43,78	90,6	38,1	118,7	173,4	8,5	143,3
2016	45,195	93,3	36,4	113,5	221,5	9,5	112,4
2017	45,179	112,2	43,3	116,6	275,3	12,1	113,7
2018	44,009	130,8	47,4	114,7	332,3	14,7	109,8
2019	51,387	153,8	50,2	121,7	430,5	15,8	104,1
2020	48,933	155,6	49,3	125,7	437,6	15,2	105
2021	55,62	199,8	68,2	129,7	506,4	18,1	110
2022	56,772	160,5	44,2	132	459	17,1	126,6
2023	61,019	169,0	36,0	161,5	477	11,6	105,1

Джерело: складено на основі [20; 22; 26]

ПРОДОВЖЕННЯ ДОДАТКУ Б

Таблиця Б.2 – Кореляційна матриця впливу на ПП в Україну
(наростаючим підсумком) чинників

	ПП наростаючим, млрд дол. (y)	ВВП, млрд дол. (x_1)	Експорт, млрд дол. (x_2)	Зовнішній борг, млрд дол. (x_3)	Середньомісячна зарплата, дол. (x_4)	Перекази, млрд дол. (x_5)
x_1	0,788	1,000				
x_2	0,719	0,865	1,000			
x_3	0,968	0,810	0,708	1,000		
x_4	0,801	0,921	0,692	0,821	1,000	
x_5	0,747	0,664	0,500	0,767	0,849	1,000

Джерело: розраховано автором на основі даних табл. Б.1 Додатку Б за допомогою MS Excel

Таблиця Б.3 – Оцінка достовірності економетричної моделі ПП в
Україну від факторів

Регресійна статистика	
Коефіцієнт кореляції (множинний R)	0,969
Коефіцієнт детермінації R^2	0,939
Нормований R^2	0,925
Стандартна помилка	5,606
Спостереження	22

Джерело: складено та розраховано автором за даними табл. Б.1 Додатку Б

Таблиця Б.4 – Оцінка достовірності моделі ВВП країни за критерієм
Фішера

Дисперсійний аналіз	df	SS	MS	F	Значимість F
Регресія	4	8207,8	2051,9	65,297	0,000000
Залишок	17	534,2	31,4		
Разом	21	8742,0			

Джерело: складено та розраховано автором за даними табл. Б.1 Додатку Б

ПРОДОВЖЕННЯ ДОДАТКУ Б

Таблиця Б.5 – Оцінка достовірності моделі ВВП країни за критерієм Стьюдента

	Коефіцієнти	Стандартна помилка	t-статистика	P-значення
Y-перетинання	-9,745	3,581	-2,721	0,015
Змінна x_2	0,092	0,110	0,837	0,040
Змінна x_3	0,449	0,059	7,664	0,000
Змінна x_4	-0,005	0,023	-0,215	0,032
Змінна x_5	0,147	0,483	0,303	0,007

Джерело: складено та розраховано автором за даними табл. Б.1 Додатку Б